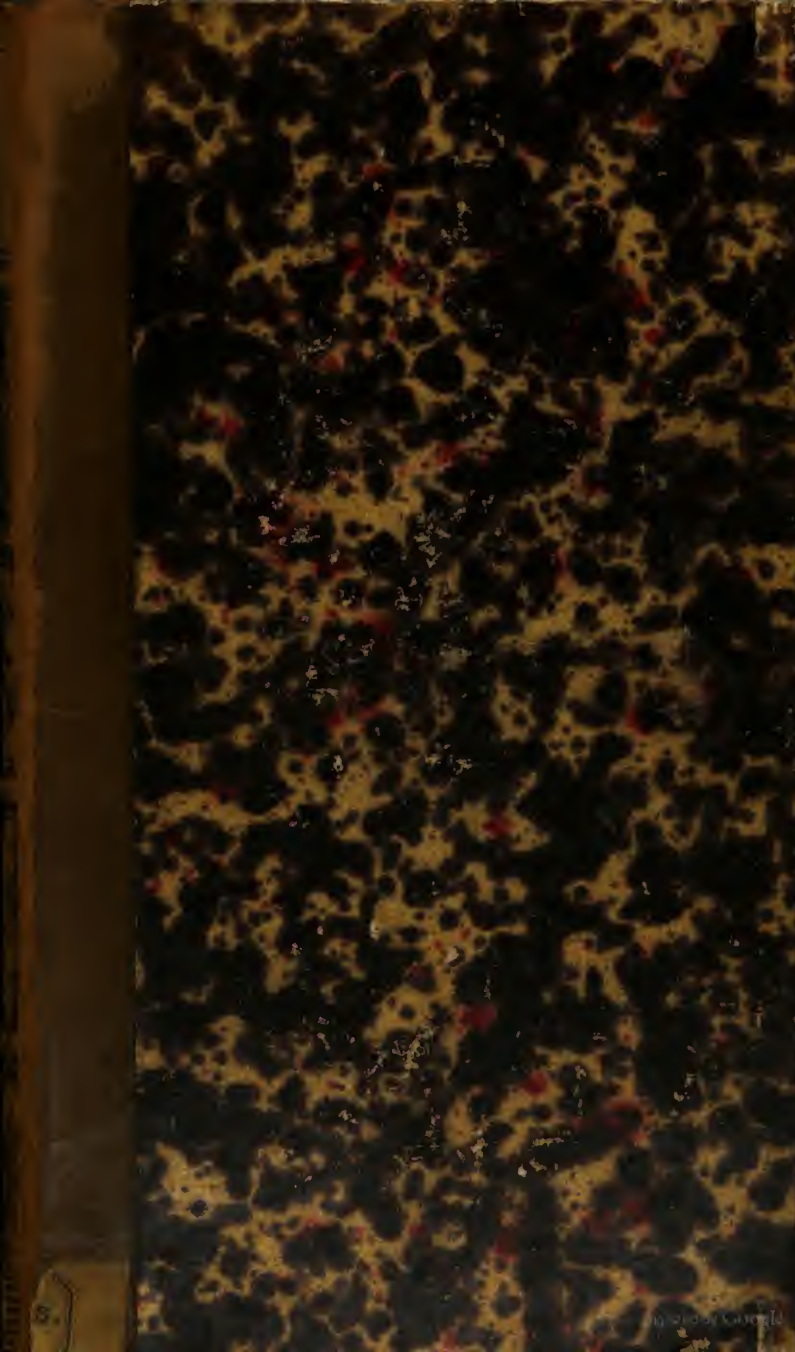

L. Perrot-Verstraeten,

RELIGION,

Rue Savary, No 38

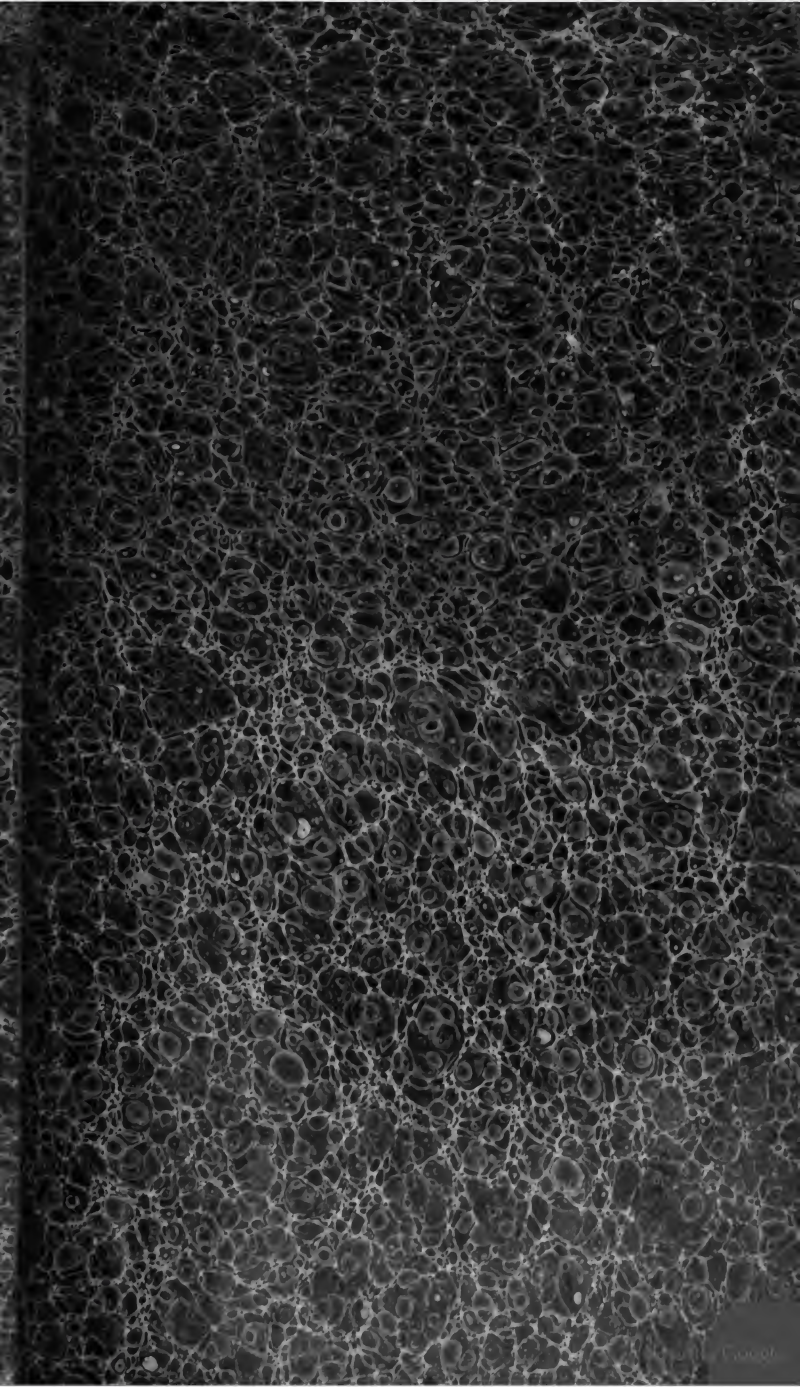

UNIVERSITY OF TORONTO

NT

A 2825

11. H 3
7-8

N I E U W E
VERHANDELINGEN
VAN HET
ZEEUWSCH GENOOTSCHAP
DER
WETENSCHAPPEN.

~~~~~  
VIERDE DEEL.  
EERSTE STUK.  
~~~~~


T. MIDDELBURG.
bij S. VAN BENTHEM,
Drukker van het Zeeuwsch Genootschap
der Wetenschappen, MDCCCXXI.

*Het Genootschap wil, door het bekroonen en
uitgeven van, aan hetzelfde in 't algemeen
voldoende Verhandelingen, geenszins ver-
staan worden, alle de daarin vervatte stel-
lingen volkomen toe te stemmen, en als de
zijne aan te nemen.*

*Het erkent ook geene exemplaren voor echt,
dan die door den Secrétaris des Genoot-
schaps onderteekend zijn.*

Kanter, Phil. S.

VERHANDELING

OVER DE VRAAG:

Waren de inrigtingen der Gilden of Corporatiën van neringen en ambachten, die zoo lang in ons Vaderland hebben stand gehouden, in de daad van eenen zoo voordeeligen invloed voor den bloei der Steden en Burgerijen, dat het gebrek aan welvaart en de neringloosheid, waar over thans zoo algemeen geklaagd wordt, ook grootendeels aan de afschaffing der gezegde inrigtingen moeten worden toegekend? Indien ja; in hoe verre zou dan, in den tegenwoordigen tijd, het herstel der Gilden nuttig en raadzaam zijn voor den Staat? En onder welke bepalingen zoude dit al dan kunnen geschieden?

DOOR

HENDRIK WILLEM TIDEMAN,

Professor Juris aan de Universiteit te Leiden, Lid van de Tweede Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, en van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, enz.

onder de Zinspreuk:

VIS UNITA FORTIOR—

Aan welke de gouden Eerprijs, door het ZEEUWSCH GENOOTSCHAP DER WETENSCHAPPEN, den vijf en twintigsten van Grasmaand 1821, is toegewezen.

Z. GEN. IV. D. 1 stuk. A

THE HISTORY OF THE

REPUBLIC OF THE UNITED STATES

OF AMERICA
FROM THE FIRST SETTLEMENTS
TO THE PRESENT TIME
BY
JAMES M. SMITH
OF THE
UNITED STATES ARMY
AND
OF THE
LEGATION OF THE UNITED STATES
AT
PARIS
NEW YORK
PUBLISHED BY
J. B. LIPPINCOTT & CO.
1854

THE HISTORY OF THE
REPUBLIC OF THE UNITED STATES
OF AMERICA
FROM THE FIRST SETTLEMENTS
TO THE PRESENT TIME
BY
JAMES M. SMITH
OF THE
UNITED STATES ARMY
AND
OF THE
LEGATION OF THE UNITED STATES
AT
PARIS
NEW YORK
PUBLISHED BY
J. B. LIPPINCOTT & CO.
1854

THE HISTORY OF THE
REPUBLIC OF THE UNITED STATES
OF AMERICA
FROM THE FIRST SETTLEMENTS
TO THE PRESENT TIME
BY
JAMES M. SMITH
OF THE
UNITED STATES ARMY
AND
OF THE
LEGATION OF THE UNITED STATES
AT
PARIS
NEW YORK
PUBLISHED BY
J. B. LIPPINCOTT & CO.
1854

THE HISTORY OF THE

Het tegenwoordig oogenblik moge niet zeer gunstig schijnen voor staatkundige beschouwingen of onderzoekingen van staathuishoudkunde, dezelve zijn evenwel thans van zoo groot en dringend aanbelang, als immer te voren. Het is zoo, waar heen wij thans onzen blik op het ondermaansche wenden, zien wij ons als met nevelen omhuld, en waar wij trachten door dezelve heen te staren, ontdekken wij in de verte meer duistere dan lichte punten, meer dreigende verschijnselen dan flonkerende stralen van hoop.

De storm van tegenstrijdige, zoo wel staatkundige beginselen als personele neigingen en belangen, hoe lang en verderfelijk hij ook gewoed hebbe, schijnt gereed op nieuw met toorneloze

woede los te schieten , en God alleen weet , welke daar van de ontzettende gevolgen kunnen zijn. Maar God regeert , en wij mogen vertrouwen dat Hij het menschedom niet meer zal laten woeden en laten lijden , dan noodig is om de vrije daden der menschen te doen uitloopen tot hun waar geluk , en om op de puinhopen der welligt eerlang ingestorte of verbrijzelde staatsgebouwen , nieuwe te vestigen , Zijner vaderlijke zorg en eener veredelde en verlichte menschheid waardig.

Wij willen dan in dit vertrouwen met onze gedachten terug-, maar tevens in de daad vooruit treden uit de tegenwoordige duisternis en verwarring , en ons verplaatsen op het standpunt , alwaar , na het einde van zoodanig een tijdperk van woelingen en omwentelingen , de menschheid als het ware rekening houdt met zich zelve , hare geledene verliezen en hare aanwinsten en nieuwe kansen overziet , en zich bereidt om van pijnlijke ondervinding de vrucht te rapen eener nieuwe , betere , veiligere inrigting der geheele huishouding van den Staat.

Zulk een gelukkig tijdpoint was het , wanneer na den eersten , en straks na den nog meer beslissenden tweeden val des Korsikaanschen Dwingelands , die Europa jaren lang met zijnen ijze-

schouw

2 A

ren

ren staf vernederd en onderdrukt bad gehouden, tot eindelijk slechts de geweldigste inspanning aller eensklaps vereenigde en losgebarsten krachten, door Gods blijkbare medewerking opgewekt en geholpen, in staat was *hem* ter neder te vellen, en *haar* weder op te heffen,— zulk een gelukkig tijdpunt was het, wanneer wij toen met vrijen blik en menschelijken zin terug en rondom ons zagen, om uit het verledene lessen te scheppen voor de toekomst, en uit de eerste oorzaken der Staatsomwentelingen die wij beleefd, en met de beste inzigten welligt aanvankelijk gewenscht hadden, thans na te gaan, wat er te redden, wat te doen, wat te verkrijgen ware; wat daarentegen als verkeerd, of overdreven, of meer schadelijk dan nuttig, verlaten en verworpen behoorde te worden.

Een der blijkbaarste en gevoeligste gevolgen, waarop men vooraf het minst had kunnen rekenen, en toch een zeer natuurlijk gevolg van de rampen van langdurige onderdrukking en oorlog en het gestreind verkeer der volkeren, en der geweldige opofferingen, welke de dwingelandij en de vrijheid, elk als om strijd gevorderd hadden,— en tevens een gewigtig onderwerp, het welk thans in alle staatkundige beschouwingen en onderwerpen zich zelf noodzakelijk mede op-

drong — was de algemeene verarming; de ver-
slapping van nering en handel, de menigte han-
den die vergeefs om arbeid vroegen, met wier
treurig lot men als mensch en burger begaan
was; terwijl men gevoelde, dat deze nieuwe en
bijzondere kwaal, wanneer daarin niet voorzien
wierd, de noodlottigste uitwerkselen op het nog
verzwakte ligchaam van den Staat moest hebben,
en deze dus in de eerste plaats mede in aanmer-
king moest komen bij alle denkbeelden en po-
gingen van herstel. (*)

Onder de voormalige burgerlijke inrigtingen,
ons van de voorvaderen overgeleverd en algemeen
aangenomen, waren de Gilden: die bijzondere
ligchamen en naauwere vereenigingen der hand-
werkslieden, of andere neringdoenden van een
zelfde of onderling verwant bedrijf, die, elk onder
een eigen bestuur en opzicht, en regelmatige op-
brengst van penningen, ter waarborg moesten
strekken, — zoo wel voor hunne deelgenooten, dat
de orde in dit bedrijf bewaard en voor de oude
en

(*) Allerbelangrijkst is de Verhandeling van den Heer
D. F. VAN ALPHEN, Lid der Staten Generaal: *Iets over
de Armoede en het gebrek aan arbeid, in betrekking tot Staat-
huishoudkunde en Staatskunde*, in het Magazijn voor het Ar-
menwezen in het Koninkrijk der Nederlanden; IV. D. 1e stuk.
Bl. 1-65, (en ook afzonderlijk te bekomen.)

en alzoo verarmende broeders gezorgd wierd, — als voor den verderen burgerstand; deels dat onkundigen uit dit bedrijf geweerd, en goed werk, tegen billijk loon, ter kennisse der Overlieden van het gilde, geleverd wierd; deels wegens den gemelden onderstand, dien de verarmende broeders van het gilde genoten, waardoor hun geheel verval voorgekomen, en de algemeene armenkas minder belast wierd. — Weleer hadden ook velerwege deze corporatiën een stelligen gewigtigen invloed op het plaatselijk bestuur; doch dit behoort meest tot een vroeger tijdperk.

Niet slechts die Staatkundige invloed der bijzondere neringdoende Gilden, maar die geheele oude samenhang en inrigting tot afgezonderde lighamen onder een eigen bestier, waren evenwel, en voornamelijk in den naastvorigen tijd, door de hervormers van oude en verspreiders van nieuwe staatkundige en staathuishoudkundige begrippen, heftig aangevallen, als hatelijke dwang, en van den schadelijksten invloed zoo voor de vrije ontwikkeling van nijverheid en voor de uitbreiding en volmaking der kunstijl, als voor de burgerij in 't algemeen, die aldus aan eene soort van monopolie onderworpen wierd.

Het is ook niet te ontkennen, dat er deels hier

en daar in de huishouding der Gilden misbruiken waren ingeslopen, deels zich onaangenaamheden van hunne werking, zoo wel jegens de deelgenoten, als jegens de overige burgerij deden gevoelen.

De afschaffing der Gilden, en de verleende vrijheid aan een ieder om elk eerlijk middel van bestaan bij de hand te nemen, scheen dus een der onbetwistbaarste punten der staatkundige hervorming; vooral van die, welke op beginselen van vrijheid en gelijkheid gegrond was.

Doch het schijnt het menschedom eigen, eene zaak op nieuw te overdenken, en wel veelal op eene tegenstrijdige wijze te beschouwen, na dat ze gedaan is.—

Dit was nog meer natuurlijk in eene zaak van zoo wijde en diepe strekking als de geheele afschaffing der aloude Gilden: wij zullen ook in Frankrijk ditzelfde vinden op te merken. Maar nog meer bijzondere aanleiding ontstond hiertoe in onze gewesten: en wel uit oorzaak: 1°. dat de omwenteling van 1795. al spoedig niet scheen te voldoen aan de hooge verwachtingen van hersteld en bevestigd volksgeluk en welvaart in alle betrekkingen, die sommigen veelal onbedacht er van gevormd hadden; terwijl de anderen, de omkeering der oude en inyoering der nieuwe orde

van

van zaken bestendig geschuwd hebbende, het algemeen onder de hand opmerkzaam maakten op alle de onaangename gevolgen die er ontstonden. Hunne bittere aanmerkingen over het bedrijf en den loop der zaken hadden geen einde; terwijl ook velen van de eerlijkste vrienden en bewerkers der omwenteling zich lieten ontinoedigen, of wrevelig er tegen wierden.— Dit, en gebrek aan genoegzame eenheid en klem van bestuur, bragten zelfs te weeg, dat 'er op de meeste plaatsen slechts halve maatregelen genomen wierden; terwijl de eenigzins doldriftige te werk stelling der revolutionaire beginselen in het voorjaar van 1798, weinig geschikt om achting en vertrouwen op te wekken, weldra van eene reactie en steeds meer blijkbare helling tot het oude gevolgd werd (*); zoo dat op vele plaatsen eerst onder de overheersching van *Napoleon*, aan wien men zich niet ongehoorzaam durfde betoonen, de geheele afschaffing der Gildegenootschappen plaats greep. Maar, al wat onder of van wege *Napoleon*

A 5

ge-

(*) B. V. de Wet onder Koning Lodewijk den 30. Januarij 1803. gearresteerd, tot vorming van de Corporatiën voor de neringen, ambachten en bedrijven in het Koninkrijk der Nederlanden.— In de Aanspraak, bij gelegenheid van het overbrengen dier Wet, telt de Staatsraad *Huisman* tien onderscheidene algemeene verordeningen op, gedurende de jaren 1798—1804. over dat onderwerp gemaakt.

geschiedde , was bij het algemeen verkeerd en hatelijk , — en wierd ook in de daad veelal verkeerd en hatelijk uitgevoerd.

Dit gaf dus eene nieuwe bijzondere aanleiding om zich de zaak der Gilden aan te trekken , derzelve afschaffing met leede oogen aan te zien , en derzelve herstel te beschouwen , als in verband met de afschaffing der dwinglandij en het herstel der nationale onafhankelijkheid.

Nog eene hoofdoorzaak , die onder ons de afgeschafte Gilden van achteren te gunstiger deed voorkomen , was , dat , gelijk wij reeds aanmerkten , met de nieuwe orde van zaken , verarming en neringloosheid zich vertoonde , en met de nieuwe omwenteling , in 't laatst van 1813 , niet weder vertrok ; en dat men vele verarmende ambachtslieden vond , veelal onkundige , hun meester te vroeg ontloopene , die eerst de burgerij tot last waren met slechten arbeid ; straks door aanzoek om onderstand , en om onderhouden te worden , daar niemand hun werk wilde geven.

Dit alles wierd door hen , die de oude maatschappelijke inrigtingen , die in 't bijzonder de voormalige Gilden voorstonden , natuurlijk aan derzelve afschaffing geweten. Eenige nieuwere
staat

staatkundige Schrijvers en regeerkundige inrigtingen in Duitschland voegen zich hier bij; en een en ander is zeer geschikt, om op bezadigde lieden indruk, en om deze stof tot een gewichtig voorwerp van een gezet en onpartijdig onderzoek te maken.

Zoodanig was buiten twijfel de geest van het loffelijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, daar hetzelfde in Grasmaand 1818. de prijsvraag uitschreef: » *Waren de inrigtingen der*
 » *Gilden of Corporatien van neringen en am-*
 » *bachten, die zoo lang in ons Vaderland heb-*
 » *ben stand gehouden, in de daad van eenen*
 » *zoo voordeeligen invloed voor den bloei der*
 » *Steden en Burgerijen, dat het gebrek aan*
 » *welvaart en de neringloosheid, waar over*
 » *thans zoo zeer geklaagd wordt, ook groo-*
 » *tendeels aan de afschaffing der gezegde*
 » *inrigtingen moeten worden toegekend? In-*
 » *dien ja; in hoeverre zou dan, in den tegen-*
 » *woordigen tijd, het herstel der Gilden nut-*
 » *tig en raadzaam zijn voor den Staat? En*
 » *onder welke bepalingen zoude dit als dan*
 » *kunnen geschieden?* »

Mogt het mij gelukken, dat mijne aanmerkingen, — de vrucht althans eener ernstige, en ik geloof onzijdige beschouwing, — geoordeeld
 wier-

wierden, eenig licht op dit belangrijk onderwerp te verspreiden!

Ik zal, in de eerste plaats, kortelijk nagaan, wat de Gilden waren, — en welke de bedoelde goede gevolgen waren dezer instellingen, — en door welke middelen zij daartoe werkzaam waren? Ten tweede: opgeven, welke gronden van algemeene staathuishoudkunde tegen de Gilden worden aangevoerd; en in hoe verre die bekrachtigd schenen door de ondervinding. Ten derde, stilstaan bij de verschillende oorzaken van het gebrek aan arbeid en de neringloosheid, waar over thans zoo algemeen geklaagd wordt; en daarbij onderzoeken, of die maatschappelijke kwale ook grootendeels aan de afschaffing der Gilden moet worden toegekend? Ten vierde: of en in hoever, in den tegenwoordigen tijd, het herstel der Gilden nuttig en heilzaam zou kunnen zijn voor den Staat; en onder welke bepalingen dit alles dan zoude kunnen geschieden? Deze orde van behandeling ligt geheel in de prijsvraag zelve; doch schijnt mij juist en natuurlijk en volledig. Ik durf mij echter geenzius vleijen, dat mijne behandeling aan de waarde van het onderwerp zal kunnen beantwoorden: — en tevens gevoel ik, dat bij eene gelegenheid als deze, en van zulke lezers, als

waaraan

waaraan dit opstel in de eerste plaats moet voor-
gelegd worden , het inroepen en het verleenen van
toegevendheid , van gratie voor rigeur van justitie ,
van *veniam pro laude* , ongeoorloofd is : — ik
moet dus terugkeeren tot , en mij bepalen bij mij-
nen zoo even geuiten wensch.

EERSTE HOOFDSTUK.

*Wat waren de Gilden , welke was der-
zelve voordeelige strekking en werking ?*

Men verwacht of begeert hier geenszins eene let-
ter- en geschiedkundige Verhandeling over de Gil-
den. Het onderzoek naar den oorsprong en de af-
leiding van dat woord , en de oudtijds verschillende
beteekenissen van dien naam , konden reeds eenige
bladzijden vullen ; en eene geleerde en niet onbe-
langrijke Verhandeling kon men besteden aan de
navorsching van den eersten oorsprong en de
verdere geschiedenis dier eigenlijke handwerks-
of nerings- gilden , 't zij in het algemeen , het zij
slechts in ons Vaderland ; derzelyer verschillenden
invloed op het openlijk bewind , en betrekking op
de Overheid , en verschillende huishoudelijke in-
rigting. Het ware ligt , uit bekende schrijvers vele

ge-

geleerdheid daaromtrent op te dissen (*). Doch even om dat dit zoo ligt, en om dat het eigenlijk onderwerp der vraag buiten dien zoo rijk is, wil ik mij geheel tot hetzelfde bepalen. — Zelfs kon de beschrijving van de inrigting en werking der Gilden in 't algemeen, hier overtollig schijnen; daar de kennis hiervan in de Vraag voorondersteld,

(*) Over den naamsoorsprong, du Cange, *Gloss. Med. en Inf. latin.* in V. Gilda, Zahn (straks aan te halen) enz. Over den oorsprong der zaak zelve, en der Gilden staatkundige betrekking, Kluit, Meijer, (*Espit, Origine et progrès des Instit. judic.* T. III. p. 63, p. 287. sv. vooral T. IV. ch. 3.) de stukken bij du Cange aangehaald, enz. Over den geheelen omvang dezer instelling, de regten, pligten, het bestier, de misbruiken der Gilden, D. Mevius, ad *Jus Lubec. L.* IV. T. 13. art. 3. Zahn, *Polit. municip. L.* 3. c. 8. G. Beijer, *Delln. Jur. German. L. I.* c. 15. en Runde, *Deutsches Privatrecht* § 466—476. A. h. Fritschius, A. Baijer, en eene menigte andere Schrijvers bij hem aangehaald. De Heer J. T. Bodel Nijenhuis heeft ook veel over dit onderwerp verzameld, en vele Schrijvers gebruikt en aangewezen, in zijne doorwrochte Verhandeling *de juribus typographor. et bibliopol. in regno Belg. L. B.* 1819. Cap. 3. p. 306—331 en 406—423: welk alles hier geenszins behoeft herhaald te worden, ofschoon het stof kon verschaffen tot eenige nadere uitbreiding, — welke ik mij voorgesteld had bij de uitgave dezer Verhandeling te doen; doch waarvan ik thans oordeel, mij te kunnen en te moeten onthouden, daar de Koninklijke Academie van Wetenschappen te Brussel bij haar Programma van Mei 1821, den oorsprong en de voortgang der neringen en ambachten [of Gilden] in de Nederlanden tot onderwerp eener afzonderlijke prijsstofte gesteld heeft.

steld, en de vraag hierop gebouwd wordt. Eene beknopte beschrijving evenwel en algemeene opgave scheen mij niet ongepast, ja noodzakelijk, om de beschrijving der goede en kwade gevolgen van de Gilden, en zelfs de voorstellen nopens eene mogelijke nieuwe gedaante derzelve, duidelijker te maken.

Ten einde hier zeker te gaan, en den echten Vaderlandschen vorm te schetsen, heb ik mij bediend van den Amsterdamschen: alzoo die Stad steeds even zeer heeft uitgemunt in welvaart en bloei van handel en burgerlijke nering, in goede politie en vaderlijke zorg voor hare burgers, in verstandig ingerigte, en telkens, wanneer 't vereischt werd, behoorlijk herziene en geamplieerde Keuren en Statuten, bijzonder ook nopens hare Gilden: — terwijl alle die Gildewetten en Statuten van Amsterdam met de meeste volledigheid bijeen verzameld en bekend gemaakt zijn in de voortreffelijke nieuwe redactie der Handvesten. (*)

De Gilden waren dan vereenigingen van burgers van hetzelfde burgerlijk bedrijf tot één lichaam en eenen eigenen maatschappelijken vorm, betrekkingen, regten, en pligten en belangen.

De leden van een Gilde moesten poorters zijn (a);
bij

(*) V. deel, in 't III. Stuk, bl. 1177 — 1426. *Vervolg der Handvesten* bl. 70 — 115. *Tweede vervolg*, bl. 172 — 218. De inrigtingen onzer Gilden waren toch onderling weinig verschillende: maar de Nederlandsche verschilden in sommige gewigtige opzigten van de Fransche en Duitsche, gelijk nader zal vermeld worden.

(*) Dit vindt men bij meest alle Gilden uitdrakkelijk
van

bij sommige Gilden, een of meerdere jaren lang poorters geweest zijn (b) : zij moesten hunne leerjaren behoorlijk uitgehouden (c), en in de meeste

vereischt en op den voorgrond gesteld : van de Appelkoo- pers en Hoenderkooopers af, *Handv. v. Amst.* III. St. bl. 1178 en 1269, tot de Boekverkoopers en Houtzaagmolenaars toe, ald. bl. 1217. 1272., 't is ook in de Generale Ordonnantie voor de Gildens van 1749. art. 5. uitdrukkelijk bepaald. *Verv. der Handv.* bl. 70.

(b) Dit vereischte vindt men slechts bij enkele Gil- den. b. v. de Bakkers moesten twee jaren te voren poorter geweest zijn, of dit vergoeden door f 50 te betalen, *Handv.* 3. d. bl. 1183 b. — De Bierbeschooijers moesten een jaar lang poorter geweest zijn, bl. 1191. De Binnenlandsvaar- ders twee jaren en te Amsterdam gewoond hebben, bl. 1213. Voorts, de Koekebakkers, bl. 1315 a, en de Wijnkoopers, *Verv. der Handv.* bl. 115, en die van 't Eloijen of St. Loijzen Gilde (d. i. Grofsmeden, Slotenmakers enz.) *Verv.* bl. 85b.

(c) Hiertoe behoort een genoegzaam getal leerjaren, en wel doorgaans, (immers grootendeels) bij één en denzelf- den meester uit te houden. Het getal der jaren was hier verschillender en billijker bepaald dan in Frankrijk, alwaar doorgaans vijf jaren als leerjongen, en nog vijf als knecht vereischt werden, en niemand vóór zijn 25ste jaar baas wierd of zich in 't huwelijk begaf. De Amsterdamsche be- paling was b. v. de Bakkers 2 jaren, *Handv.* bl. 1184 b. *Verv.* bl. 72b. Boekverkoopers 4 jaren, bl. 1227 b, uitgenomen de Zonen, ald. en bl. 1249b. Chirurgijs 5 jaren, bl. 1210b. Kompassmakers 3 jaren en Zeilemakers 2 jaren, bl. 1243, 1244 : maar dit is naderhand verlengd, beide tot 4 jaren, en voor vreemdelingen 6 jaren, *Verv.* bl. 83. Hoedemakers 4 jaren, bl. 1262, de *Verv.* bl. 185. Schoenmakers 2 jaren, bl. 1276, doch naderhand 3 jaren, *Verv.* bl. 88. St. Josephs- gilde (huistimmerlieden &c.) 2 jaren, bl. 1284. Koekebak- kers 3 jaren, bl. 1313. Kuipers 2 jaren, bl. 1338 a. Laken- bereiders of Droogscheerders 2 jaren, bl. 1346. Spaansleer- bereiders en Zeemtuwers 4 jaren, bl. 1333 b. Lint- en Pas- sementmakers 3 jaren, bl. 1364. St. Lucasgilde 2 jaren, bl. 1366. 67, doch naderhand 4 jaren, *Verv.* bl. 99. Metselaars 4 jaren, waarvan althans 2 bij één meester, bl. 1381. Kaar- smakers 3 jaren, *Verv.* bl. 96. Spek- en Varkenslagers 3 jaren, *Verv.* bl. 11a. Wijnkoopers 4 jaren, ald. bl. 115.

meeste handwerkgilden, eene proef (*d*), waaraan ook bij de meeste een bepaald voorschrift was, ten overstaan en ten genoegen van Overlieden van het Gilde gedaan hebben. Alleen hadden de Weduwen van overledene Gildebroeders doorgaans het regt, om met een bekwamen knecht, ook al had die geene proef gedaan, de nering aan te houden. (*e*)

De leerjaren van eenen knecht of leerling, vóór dat hij tot het doen zijner proeve en tot lid van het Gilde kon aangenomen worden, waren doorgaans bepaald (*f*): hij behoefde wel niet die leerjaren bij éenen baas of meester uit te hou-

Z. GEN. IV. D. 1. stuk. B den;

(*d*) Waarin die proeven voor de onderscheidene neringen bestonden, kan men nazien in de gemelde Handvesten: nopens de Kompassmakers, bl. 1244. Zeilemakers bl. 1245. Eloijen- of St. Loijengilde, bl. 1246, 47, 1250, 55. Hoedenmakers, bl. 1262, 1267. Schoenmakers, bl. 1281, *Verw.* bl. 88. Josephsgilde, bl. 1283, 85, 86, 87. Koekbakkers en Pasteibakkers, bl. 1313. Droogscheerders; Knechten- en Meestersproef, bl. 1346. XV. en XX. Mandemakers, bl. 1375. Mastenmakers, bl. 1379. Pompemakers, bl. 1384. Bontwerkers, bl. 1401. Over de Boekbinders (op andere plaatsen) handelt Bodel Diss. p. 389, 390.

(*e*) Dit vindt men bij de meeste Gilden uitdrukkelijk toegestaan; zoo dat het niet noodig schijnt de plaatsen op te noemen, en Prof. J. Voet het te regt als een algemeen regt kon opgeven, *Comm. D. ad Tit. de Senator.* n. 5.

(*f*) De nadere aanwijzing hiervan is reeds boven gedaan, aantek. (*c*)

den; doch geen gildebroeder vermogt een' knecht, van een' ander vertrokken, aan te nemen, zonder een blijk van goed gedrag bij, en wettig ontslag van zijn' vorigen meester (*g*): deswege moest bij de Overlieden zorgvuldige aanteeke-
ring gehouden worden van de leerlingen van
t Gilde (*h*).

De wettige gildebroeders hadden het uitsluitend regt, om, 't zij in persoon, 't zij met, of door hunne knechten, hun handwerk of nering te doen, en de onbevoegden (de beunhazen) in de gestelde boete te beslaan (*i*); zij hadden het regt, om jaarlijks hunne Overlieden te kiezen, of eene nominatie, waaruit de regering de keus doen zou, te helpen maken (*k*); en om zelyen tot de ge-
zegde

(*g*) (*h*). Zorgvuldige bepalingen hieromtrent vindt men in de meeste eenigzins omstandige Gildewetten, b. v. *Handv.* bl. 1185. *Verr.* bl. 73. *Handv.* bl. 1217, 18, en bl. 1243. 1279. 1289. 1315. 1346. 1362. 1366, 67. enz.

(*i*) Het regt, dat elk der Gildebreeders de beunhazen kon in de boete beslaan (en bij de Overlieden aanklagen), wordt uitdrukkelijk toegerekend b. v. aan de Chirurgijns, *Handv.* bl. 1248, die van St. Eloijen Gilde, bl. 1252, de Hoenderkoopers bl. 1270. en *Verr.* bl. 86. en de Koekbak-
kers *Verr.* bl. 93.

(*k*) Deze, buiten twijfel oudste instelling, vindt men in de *Handvesten van Amsterdam* alleen overig in de Ordonnan-
tie van het Bakkers Gilde van het jaar 1550, (bl. 1181) ge-
lijk

zegde waardigheid te kunnen benoemd worden; voorts, om bij ziekte of ongemak, of verarming in hunnen ouderdom, eene bepaalde wekelijksche ondersteuning uit de kas te ontvangen (1); en

B 2

om

lijk nog in een paar andere oude Gildewetten de melding van een jaarlijkschen maaltijd van het geheele Gilde. (b.v. bl. 1179.) Maar de algemeene geest der Amsterdamsche Gildewetten is wel regelmatige aftreding van de helft (of 2 van de 5.) der Overlieden jaar op jaar; doch zoo, dat de keus der nieuwe Overlieden geschiedde door Burge-meesteren, uit een dubbeltal, door de Overlieden van 't Gilde geformeerd en bij hun ingeleverd. Zie b.v. bl. 1189 en 1192. bl. 1219 en 1220. bl. 1251. b. 52 a. bl. 1263. bl. 1268 in fine, bl. 1314 b. en *Ferv.* bl. 94. bl. 1317. bl. 1325. en 1329, bl. 1335, bl. 1338, bl. 1345. enz. Bij de Goudsmeden was eenige meerdere ruimte aan de Overlieden gelaten, bl. 1259.

(1) Die wekelijksche onderstand verschilde te Amsterdam bij de onderscheidene Gilden, en bij opvolging van tijden, van $f 1$, $f 1 : 4$, $f 1 : 10$, $f 2$, enz. tot $f 3$, of $f 3 : 10$. De latere Ordonnantien behelzen doorgaans maatregelen van voorzorg, dat geene onbehoefstigen of onwaardigen hier van gebruik maken. (b.v. „indien zij die kwijnende ziekte hadden gekregen door een onzuiver leven: als door dronken drinken, met oneerlijke vrouwen te converseeren enz.” St. Lucas Gilde, *Handv.* bl. 1367 in fine.) of ook van bezuiniging, b.v. dat een bepaalde ouderdom of tijd van lidmaatschap in 't Gilde, er bij vereischt, of het getal der trekkenden beperkt, of ook wel de uitdeeling lager gesteld wordt. Bij sommige, doch de minste Gilden, was geen zekere bepaling der hoegrootheid: maar naar mate de personele behoeften waren en de kas toeliet.— Eenige Gilden hadden een afzonderlijke bos, waar in men deel

kon

om bij afsterven door het Gilde begraven te worden (*m*). Daar en tegen waren zij verplicht, die begrafenis te helpen doen, of uitblijvende eene zekere boete te betalen (*n*); en bij hunne intrede in het Gilde, en voorts jaarlijks, of maandelijks, of wekelijks, eene zekere som tot stijving der kas op te brengen (*o*) enz.

De

kon nemen of niet, naar welgevallen: b.v. de Boekverkoo- pers, de Compasmakers, het St. Josephs-gilde enz. Bij eenigen vindt men ook uitdrukkelijk gewag van eenig geld, dat bij het afsterven, ter gemoetkoming in de kosten der begrafenis gegeven wierd, b.v. de Chirurgijs *f* 30, (*die niet geweigerd mogten worden*), bl. 1239 fin. 1240. de Glas- en Aardewerkverkoopers *f* 50, 2e *Verv.* bl. 200.

(*m*) (*n*) Veelvuldige bepalingen zijn hieromtrent; deels dat het Gilde erkend worde en aanzegging ontvange bij het afsterven en de begrafenis: deels dat de Gildebroeders ter begrafenis komen; en weer tot aan het sterfhuis meê terug keeren; doch daar niet mede binnen treden. Vooral in de latere keuren, dat de 14 jongste Gildebroeders, op aanzeg- ging van wege Overlieden, den dienst, van het lijk te dra- gen, moeten verrigten, op zwaardere boeten. Bij de Chi- rurgijns is de uitdrukkelijke krachtige vermelding, dat de lijk van de overlodene Gildebroeders of Zusters, „*al- schoon die aan de pest of andere besmettende ziekte gestorven zijn*.” zullen gedragen worden bij de Gildebroeders; bl. 1239 *b*.

(*o*) Deze beiderlei opbrengsten verschilden ook zeer, naar mate der onderscheidene Gilden, en van 't vervolg van tijden. De intrede was ook doorgaans ligter voor een voor- malig inwoner, dan voor een vreemdeling; en wederom ligter voor den Zoon, of Dochters man, van een Gildebroe- der, of voor die eene Weduwe uit 't Gild trouwde.— Wij
zul.

De Overlieden, door het Gilde onmiddellijk,
of door de Regering uit eene nominatie van het
Gilde gekozen, zoo, dat jaarlijks een gedeelte

B 3

aftrad

zullen nopens de intreden slechts eenige der zwaardere op-
geven: die van de Bakkers, van *f* 5 à *f* 10, wierd in 1714.
verhoogd op *f* 15 à 25; bl. 1182 in fin. en bl. 1186 *a.* n. 23,
die van de Bierbeschooijers reeds in 1694 van *f* 12. op *f* 42.
„ waarvan *f* 30. voor de Almoeseniërs,“ bl. 1189 en 1191.
à 1192 *a.* De Chirurgijns, in 't jaar 1733 gesteld op *f* 250.
bl. 1242. *b.* de Hoedemakers, eerst *f* 6. naderhand *f* 20. en
daarna *f* 40, bl. 1262. fin. 1265, 2e *Verv.* bl. 184. Hoender-
koopers *f* 20. à *f* 25, bl. 1270. *b.* St. Joseph's-gilde *f* 18.
naderhand *f* 44 : 14, bl. 1301. en *Verv.* bl. 90. de Kleer-
makers in 1719 gesteld op *f* 55, bl. 1310. Koekbakkers
f 30. naderhand, naar mate der personele betrekkingen *f* 50.
f 75. *f* 100. of *f* 150, bl. 1313 en *Verv.* bl. 93. — In 't jaar
1771 is er eens de hand mede geligt, zie 2e *Verv.* bl. 189.
De Lakenbereiders en Droogscheerders *f* 36., maar van
buiten inkomende *f* 72, bl. 1347. Zoo ook de Ligterlieden
f 10.; maar vreemde *f* 20, bl. 1356. *b.* Glazemakers *f* 28 : 7.
bl. 1372. Spek- en Varkenslagers *f* 25., vreemden *f* 50.
Verv. bl. 112. Lint- en Passementwerkers *f* 50, 2e *Verv.*
bl. 196. Tinnegieters, Glas- en Aardewerkverkoopers, in
1776. gesteld op *f* 60, 2e *Verv.* bl. 211.

De Jaarzangen of jaarlijksche opbrengsten, die berekend
werden bij de week, bij de maand, het vierdeel jaars of
volle jaar, en doorgaans in de latere bepalingen verhoogd,
verschilden even zeer, b. v. van 1 st. 's maands en *f* 1. in
't jaar, tot 1 st. 's weeks en tot *f* 3, *f* 5, ja enkele *f* 8, (2e
Verv. bl. 176.) 'sjaars. Meer bijzondere optelling zou om-
slagtig en vervelend worden. — De Bierbeschooijers moesten
jaarlijks op een zekeren tijd het Gild verheffen met *f* 6,
Dit is eene feudale spreekwijs, juist strookende met de wij-
ze waarop de Heer Meijer het oorspronkelijk wezen der
Gilden beschouwt.

aftrad en vernieuwd werd, terwijl anderen aanbleven (*p*), moesten de lijst der gildebroeders en der leerlingen houden; de proeven afnemen en beoordeelen, de invordering en uitdeeling der gelden bezorgen, en over het geheel voor de nakoming der wetten waken, en de nalatigen of moetwilligen tot de boete veroordeelen (*q*), onder hooger beroep alleen van de Stadsregering (*r*): de gewone zaken deden zij zelve af, op hunne,

(*p*) Doorgaans zoo, dat van de vier jaarlijks twee aftraden; of van de vijf, twee; zoodat één telkens driejaar fungeerde. Zie aantekening (*k*), en de plaatsen aldaar aangehaald.

(*q*) Zij moesten daarenboven de geschillen tusschen de Gildebroeders, of tusschen dezen en hun werkvolk, of van particulieren tegen een Lid van 't Gilde, trachten bij te leggen, of in 't voorloopige uitspraak in doen, (alles, zoo ver het Gildewerk aanging.) Men zie b.v. *Handv.* bl. 1193. en 1248 *b.* 1284 *b.* 1304. 1307. *Vervolg* bl. 91. Die van 't Bakkersgilde was hiertoe opgelegd te zorgen, dat altijd een van hun in de Stad aanwezig ware, bl. 1180 *b.* n. 6. Dat de Gildebroeders voor Overlieden ontboden zijnde, zouden hebben te verschijnen, en zich te onthouden van alle kwade bejegening of bescheid jegens dezelve, was in de meeste Gilde-ordonnantien uitdrukkelijk bepaald, en met boete gehandhaafd.

(*r*) Van de uitspraak der Overlieden kon in Holland alleen politiek aan Burgemeesteren en Schepenen gerefereerd, maar geen geregtelijke provocatie gedaan of provisie van Justitie ingeroepen worden. Z. Resol. van Holl. 26 Maart 1676. *Zurck, Cod. Bat. v. Bieren* § XXII, en *v. Collegien* § II.

hunne, meestal wekelijksche vergaderingen; over gewigtige, gelijk ook over de jaarlijksche keuze, moesten zij het Gilde te zamen roepen, of de Stedelijke regering raadplegen. De belooning hunner moeite en tijdverlies bestond in de emolumenten, b. v. van de proeven, en voorts in vrije verteering bij hunne vergaderingen en jaarlijks een goeden maaltijd (s): doch voor welk een en ander te *Amsterdam*, na de omwenteling van 1748, bij genoegzaam alle Gilden, eenē belooning in geld, uit de gildekas te betalen, gesteld is. (t) — Tot het ophalen der contributiën,

B 4

aan-

(s) Te *Amsterdam* zijn die maaltijden en verteringen reeds in de zestiende Eeuw afgeschafte en beperkt (*z. Handv.* bl. 1179, 1293 b. 1383. a. en f422. en de Algemeene Statuten, bl. 1177. en 1178. a) Elders, heugt mij, dat die nog tot op de omwenteling van 1795. plagten te geschieden. De jurā voor 't afnemen en keuren der proef waren verschillend bepaald, en of voor elk der Overlieden b. v. f 2. 4 f 3, of allen in eens, b. v. f 10. 2 f 12; 't duurste bij St. Josephs Gilde, op f 33, en dan nog 18 St. voor elk der Overlieden voor 't schouwen der proef, *Handv.* bl. 1301. a.

(t) Ingevolge de Generale Ordonnantie voor de Gilden van den 21. Aug. 1749, *Vervolg der Handv.* bl. 70, waarvan de Inleiding en Art. 3. verdienen nagezien te worden. Het schijnt ons wel de moeite waardig, de verschillende bepalingen, meestal in den loop van het jaar 1750, aan de onderscheidene Gilden toegestaan, hier aan te teekenen; waarbij men in 't oog moet houden, dat buiten dit tractement of vergoeding van vacatiën en onkosten uit de Gildes-

kas

aanzeggen der begrafenissen en invorderen der boetens bij het niet verschijnen bij dezelve, voorts tot den dienst bij hunne vergaderingen, hadden zij een Gildeknecht (*u*): tot welken lastpost door-
gaans

kas, bij die Gilden alwaar eene proef gedaan wierd, het emolument door den proefeling aan de Overlieden te betalen, hun ook door deze wetten voor het vervolg behouden bleef. Aan de Overlieden der Appel- of Fruitverkoopers werd toegelegd *f* 650. (*Vervolg der Handv.* bl. 71.) Aan de Bakkers *f* 600. (*ald.*) de Bierbeschooijers *f* 120, bl. 74. het Groot Binnen- en Buitenlandsvaarders-gilde *f* 250, en nog voor onkosten *f* 150, bl. 76. de Boekverkoopers *f* 250. bl. 78. Chirurgijns *f* 600. (en emolumenten) bl. 84. de Compas- en Zeilenmakers *f* 200, bl. 84. 't Eloijen-gilde *f* 600, bl. 85. Hoedemakers *f* 290, bl. 86. Hoenderkoopers *f* 186, bl. 87. Houtzaagmolenaars *f* 250, bl. 87. Schoenmakers *f* 200, bl. 88. 't St. Josephs-gilde *f* 300, bl. 90. Kleermakers *f* 400 (*ald.*) Klompemakers *f* 180, bl. 92. Koekebakkers *f* 300, bl. 94. — In 1773. verminderd op *f* 200. 2e *Verv.*, bl. 189. Koorndragers *f* 600, *Verv.* bl. 94. Koornmeters en Zetters *f* 225, bl. 95. Kleine Kramers-gilde *f* 400, bl. 96. Lijsterluiden *f* 275, bl. 98. Lint- en Passementwerkers *f* 100, (*ald.*) St. Lucas-gilde *f* 300, (*voor vertee-ring, buiten henlieder ordinair salaris*, bl. 99). Mandemakers *f* 100, bl. 100. Metselaars *f* 350, bl. 101. Molenaars *f* 200, (*ald.*) Bontwerkers *f* 250, bl. 104. St. Pieters-gilde *f* 800, bl. 105. Scheepstimmerlieden *f* 150, bl. 117. Schoenlappers *f* 350, bl. 108. Steigerschuitvoerders *f* 50, boven het geen zij te voren genoten hadden, (waar onder *f* 100 voor den jaarlijkschen maaltijd, bl. 1422.) bl. 108. Vlotschuitenvoerders *f* 200, (*ald.*) Glas- en Aardewerkverkoopers *f* 300, bl. 111. Spek- en Varkenslagers *f* 200, bl. 113. Waagdraggers *f* 300, (*ald.*) Tinnegieters *f* 200, 2e *Vervolg*, bl. 10.

(*n*) Hij moest ook adsisteren bij 't vervaardigen der
proef

gaans de jongstaangekomen Gildebroeder verplicht was; doch welke posteen voorwerp van begeerlijkheid en personele benoeming wierd, wanneer 'er, gelijk te *Amsterdam* na het gemelde tijdstip, een niet verwerpelijk inkomen aan verbonden was (v). — De geldfondsen der Gilden beston-

B 5 den,

proeven; en bij sommige Gilden, b. v. Bakkers en Koekebakkers, bl. 1184. à 1313. a. wordt hem de verhuuring der knechten als eigene functie (en emolument) uitdrukkelijk toegekend. — Als voorbeelden van bepalingen wegens zijne pligten en inkomsten, zij 't hier genoeg te verwijzen tot de gemelde *Handv.* 1186. b. 1187. a. b. 1193. a. 1216. b. 1313. a. 1314. b. 1374. a.

(v) Wij willen ook deze nieuwe begrootingen opgeven; waarbij de verhouding van het salaris der Gildeknechts met dat der Overlieden soms nog al opmerking verdient. — De Gildeknechts van 't Fruitverkoopers-gilde f 500, *Verv.* bl. 71. Bakkers-gilde, twee Gildeknechts, elk f 150, en andere voordeelen, bl. 72 a. Bierbeschooijers f 80, bl. 74. Chirurgijns, f 275, en emolumenten, bl. 82. Compas- en Zeilemakers f 60, bl. 84. Eloijengilde f 150, en voordeelen, bl. 85. Hoenderkoopers f 66, en vrijdom van de jaarlijksche uitkeering van f 3:16, bl. 87. Houtzaagmolenaars f 150, en f 6. voor Nieuwjaar, bl. 87. Schoenmakers f 100, vrije woning en emolumenten, bl. 88. St. Josephs-gilde f 350, en voordeelen, bl. 90. Kleermakers f 350, vrije woning en emolumenten, bl. 90. Kleine Binnenlandsvaarders-gilde, Knecht en Looper, elk f 7. 's weeks, en gedeelte in de boeten, 2e *Vervolg* bl. 176. Klompemakers f 50, en voordeelen, *Verv.* bl. 92. Koorndragers f 25, en voordeelen, bl. 94 b. Koorndragers en Zetters f 50, en voordeelen, bl. 95. Klein Kramers-gilde f 300, en f 10:10 voor Nieuw.

den, behalve in de intressen van belegde kapitalen, voor zoo ver zij die hadden, in de gelden bij de inschrijving der leerlingen, of intrede van nieuwe leden, en voorts in de gemelde vaste contributiën door de leden te betalen, en in de boeten wegens overtreding der Gildewetten: de uitgaven, deels in de reeds gezegde ondersteuning der behoeftige Gildebroeders, deels in de vaste uitkeeringen aan Overlieden en Gildcknecht, waar die plaats hadden; of anders en bovendien, in de onkosten der eigene huishouding, — die somtijds wat ruim genomen wierden; gelijk men bij vele Gilden, zilveren platen voor de Overlieden, zilveren kannen en bekers, of ook afbeeldsels van Overlieden door goede schilders gemaakt, plagt aan te treffen; —
en

Nieuwjaar, bl. 96. Ligterluiden *f* 30, en voordeelen, bl. 98. Lint- en Passementwerkers *f* 83, en emolumenten (*ald.*) Metselaars *f* 200, en emolumenten, bl. 101. Molenaars *f* 110, vrije woning en emolumenten, bl. 101. St. Pietersgilde *f* 175, en emolumenten, bl. 105. Scheepstimmerlieden *f* 600, bl. 107. Schoenlappers *f* 100, en emolumenten; bl. 108. Vlotschuitvoerders *f* 57, en voordeelen, bl. 109. Glas- en Aardewerkverkoopers *f* 100, en emolumenten; bl. 111, vermeerderd op *f* 300, *2c Vervolg*, bl. 211. Timnegiers *f* 50, *2c Vervolg*, bl. 210. Spek- en Varkenslagers *f* 50, en vrijdom van Jaarzang, *Verv.* bl. 113. Waagdragers *f* 50, bl. 113. Sleepers met *f* 100 verhoogd, *2c Vervolg*, bl. 208.

en ook wel klagten en berispingen vindt wegens de kostbare maaltijden en drinkgelagen. (w)

Het maken of veranderen der Gildewetten was bij ons aan de plaatselijke Overheid voorbehouden; aan welke trouwens bij ons de geheele oprigting van nieuwe Gilden, of de splitsing van takken van oude tot bijzondere nieuwe Gilden stond (x) Elders, en vooral in Frankrijk, wierd het verleen van Gildebrieven, en de oprigting van Gilden, als een regaal of bijzonder regt der oppermagt beschouwd; en dit, tegen betaling van geldsommen aan de deelgenooten, verleend; dus wierden deze

(w) Behalve de bijzondere voorbeelden, aant. (s) vermeld, vindt men die klagten in de oudste algemeene Amsterdamsche verordeningen van 1678, *Handv.* bl. 1178, en in de laatste van 1749, *Vervolg der Handv.* bl. 70. De Duitse Rijkswetten daartegen worden bijgebracht door Hiller *Dissert. cit. de Abusibus &c.* Cap. 2.

(x) Dit vindt men als eene overoude Grondwet te Amsterdam (doch *sine die et Consule*) vermeld in de *Handvesten* bl. 1177, en, behalve in vele bijzondere omstandigheden (b.v. de keus der Overlieden door Burgemeesteren, het doen der jaarlijksche rekening van 't Gilde, ten overstaan van een gecommiteerde van de Regering, enz.) streng gemaintineerd, b.v. in eene ordonnantie voor 't Chirurgijnsgild van 't jaar 1749, art. 3. *Vervolg der Handv.* bl. 82. a. en in 't scherp dreigement aan de Boekverkoopers, 1760, 2^e *Vervolg* bl. 179, (ook vermeld door Bodet *Diss.* bl. 351. sq.) Maar deze zelfde was ook de geest bij de Generaliteit, zie *Groot Plac. Boek*, VII. D. bl. 747 en 802.

deze lichamen aldaar van de Stedelijke regeringen meer onafhankelijk, en gaf dit tot verscheidene botsingen en ongeregeldeheden aanleiding (ij).

Op onderscheidene plaatsen, ook in ons Vaderland, hadden de Gilden weleer eenen aanmerkelijken invloed op het Stadsbestuur: het zij in de keuze der Regeringsleden, tot welke waardigheid dan niemand kon geraken, ten zij hij in een of ander Gilde was ingeschreven; het zij ook in de toestemming en opbrengst van gevraagde gelden, of bij andere maatregelen van bijzonder gewigt (z): doch in de Provincie Holland had dat sedert zoo lang opgehouden, dat toen in den jare 1747. de gecommitteerden der Schutterij te Haarlem aan de afgevaardigden van den nieuwen Stadhouder

(ij) Over deze was veel bij te brengen uit de werken van Mevius *ad Jus Lubec.* en van Zahn, Chaptal, Meijer, 't Bevelschrift bij Merlin &c. [aant. bij bl. 14] aangehaald; bijzonder uit verscheidene Schrijvers, aangehaald bij Runde § 467. Doch ook nopens Nederland, en eene allergewigtigste omstandigheid, vindt men bij Boxhorn, *Disquis. Polit. C.* 33. stellig vermeld, dat de Antwerpsche Gilden, gedurende het beleg dier Stad door den Hertog van Parma, niet willende afzien van hunne gewone inzage in het Stadsbeheer, of zich aan de maatregelen, die de staat van beleg vereischt zou hebben, onderwerpen, grootendeels aanleiding tot het verlies dier Stad gegeven hadden.

(z) Hier over heeft de Heer Bodel Nijenhuis belangrijke aantekeningen in zijne geleerde Verhandeling, bl. 323 — 327, waartoe ik mij ten dezen opzichte geheel kan gedragen. Doch zie voorts aant. [§] bij de volgende bladz.

houder Willem de IV. als een der gewenschte punten van redres verzochten, dat voortaan door de Regering geene gelden van de burgerij zouden mogen geheven worden, dan met toestemming der Gilden, dit punt glad afgeslagen kon worden, » *als strijdig met de regeringsvorm van den lande.*” (*)

Ik behoef dus hier, noch in eene geschiedkundige, noch in eene staatkundige ontwikkeling van dit stuk dieper te treden; alzoo bij ons, bij de vraag nopens het herstel der Gilden, zeker wel niet op het geven van eigen staatkundigen invloed aan dezelve gedacht wordt: hoe zeer een geacht duitsch Schrijver onlangs in bevooroordeeld terugzigt tot het oude nationale, het nadeel van de afschaffing der Gilden, en de noodzaak van ze te herstellen, juist uit dat oogpunt heeft willen betogen (§).

Het

(*) *Handvesten van Haarlem*, bl. 639. art. 9, vergel. bl. 641. art. 9.

(§) Chr. Fr. Schlosser *Standische Verfassung*, n. s. w. B. 2. (Jen: *allg. Liter: Zeitung*, Sept. 1819, no. 162. s. 333) Het is ook niet te ontkennen, dat in ons voormalig Gemeenebest de zelfstandigheid en invloed der Gilden in omgekeerde reden stond met de aristocratie der Stedelijke regeringen. Kluit *Gesch. der Holl. Staatsreg.* IV. D. bl. 176, verg. bl. 246 en Wagenaar aldaar aangehaald. De Heer Bodel Nijenhuis schijnt *Diss.* pag. 407 — 409, dit niet volkomen ingezien te hebben; maar z. Meijer, *Esprit &c. des Instit. Judic.* T, III. c. 3. en 16, T. IV. c. 9.

Het zal ook genoeg zijn, met een woord in het voorbij gaau aan te merken, dat de uiterlijke vorm en inrigting van vereeniging met bewilliging der burgerlijke Overheid tot een bijzonder ligchaam, onder eigene Overheden en tot eene bepaalde werkzaamheid, den naam van Gilde ook deed dragen door lichamen, die door geen burgerlijke nering of handwerk als zoodanig tot de stedelijke en nationale huishouding behoorden: zoo als b. v. in ons Vaderland de rederijkkamers ook Gilden van rederijkers genoemd wierden, (*) en niets gemeen bekender was dan de naam van Schutters gilden. (§).

Laat

(*) Vergelijk de Verhandeling van den Heer Mr. N. C. Lambrechtsen over de Middelburgsche Rederijkerskamer in de *N. Verhand. van de Maatsch. der Ned. Letterkunde*, III. D. 1. st.

(§) B. v. *Groot Plac. Boek*, II. D. bl. 2535. — Van de „geestelijke Collegiën en Gilden, die voor 't jaar 1574 te Haarlem geweest waren,” vindt men gewag in de *Handv. van Haarlem*, bl. 329. — Terpinger in zijn geleerd werk, *Ripa Cimbrica*, beschrijft, Sect. XIII. p. 418—456. in 't breede, wat hij wegens de Gilden aldaar gevonden had, en besluit met den wensch, van eene volledige beschrijving der Gilden, althans der Deensche, en geeft het plan van zulk een werk, p. 456—458: doch bij hem komen de Gilden eeniglijk voor, als feestgelagen ter eere van een of ander Heiligen gehouden. 't Is echter mogelijk, dat die geleerde man zich te veel bepaald heeft, bij 't geen de oude charters en documenten, die hij gebruikt, vermelden, en vergeten hebbe op te merken, wat in 't dagelijksch leven aanwezig was.

Laat ons liever onderzoeken, welk nut in de Stedelijke, en alzoo in de algemeene huishouding van den Staat, door de Gilde-inrigting of vereeniging van handwerkers of neringdoenden, beoogd en verkregen kon worden?—

Groot en veelerlei nut, voorzeker! — (*) Wij beginnen met dat gene, 't welk het naast voor oogen ligt, en uit de zoo even beschrevene inrigting der Gilden onmiddellijk voortvloeit, het voordeel en gemak der Gildebroeders zelve. Worden zij alvorens als leerlingen wat langer en sterker in den band gehouden, zij hebben daar van het voordeel, van gehouden te zijn tot een zedig en geregeld gedrag, een genoegzamen leertijd, en om zich bekwaam te moeten maken, indien zij ooit zelve meester willen worden: alzoo leertijd zonder proef even min den toegang tot het Gilde opent, als proef zonder leertijd. Maar vooral als leden van de Gilden hebben zij wederkeerig het genoegen, van meer gezag te hebben over hunne knechten, en van een meer verzekerd bestaan; 1°. om dat zij niet dan volleerd en bekwaam in het Gilde worden aangenomen; 2°. om dat het
getal

(*) — De Schrijver geeft hier niet zoo zeer zijn eigen oordeel, als wel de redenering der verdedigers van de Gilden; in het volgende Hoofdstuk zal hij even getrouw opgeven, hetgene tegen dezelve aangevoerd wordt.—

getal der meesters van dat handwerk of die nering, door de voorschrevene leerjaren en proef, en de onkosten van die proef en de intrede, van zelf beperkter wordt; en 3°. door dien alle werk van vreemde werklieden en van binnensteedsche beunhazen geweerd wordt. En daarenboven hebben zij, bij ziekte en ouderdom, een' verzekeren billijken onderstand, en eene minder kostbare begrafenis; terwijl juist de begrafenskosten dikwijls een gering huishouden geheel ontblooten en in armoede doimpelen.

De verdere burgerij moet ook voordeel uit deze inrigtingen trekken. Men is meer verzekerd van bekwaam werkvolk, en voor billijken prijs, te vinden, alzoo het beklag tot de Overlieden openstaat; en, daar de Gilden voor hunne eigen armen zorgen, of, eigenlijk, zorgen dat hunne medeleden niet geheel tot armoede vervallen, zoo blijft de armoede beperkt, en kan door de gewone bijdragen bestreden worden. Wat is daarentegen het gevolg der nieuwe vrijheid, of losbandigheid? een knecht heeft minder ontzag voor zijnen meester: hij beeldt zich al ligt in, bekwaam genoeg te zijn om zijn handwerk op zich zelf te kunnen drijven: hij krijgt verschil met zijn' baas, of hij wil trouwen; dus vangt hij zijn eigen bedrijf als meester aan: dit is het geval

geval met velen; zij werken de een al goedkooper dan de ander, dus bederven zij de nering van de oudere bazen, maar ook voor elkander en voor zichzelf: — maar zij werken ook slechter; dus ontloopt hun de nering: zij waren reeds van den beginne af, en vervallen nog meer en meer, in lagen en armoedigen stand: zij krijgen eindelijk gebrek aan het nooddrustig onderhoud voor zich en hun huisgezin; zij genieten geen bijzonderen gilde-onderstand, en nu valt de geheele last op de algemeene armenkas, die door bijdragen van de Burgerij moet aangevuld worden: terwijl de bedeeeling zeer sober blijft, en de schatnele armoede, en de onzedelijkheid, en verstomping van alle zedelijk gevoel, waartoe dezelve, helaas! den mensch zoo ligtelijk brengt, hand over hand toenemen.

Doch ook de algemeene huishouding van den Staat moet door de Gilden winnen: want zij wekken de eigen nijverheid en productie op, waar aan zij aftrek en belooning verschaffen, door vreemden arbeid te weren: en dit geldt zelfs van plaats tot plaats, alwaar de middelen van bestaan en de welvaart der eigene burgers verzekerd worden, door vreemde werklieden, of het geen buiten die plaats gewerkt is, uit te sluiten: — Want

Z. GEN. IV. D. 1 stuk.

G

het

het is niet te ontkennen, dat bij de oude strenge inrigting der Gilden, de eene Stad tot de andere in dezelfde betrekking (namelijk van afstoting en verwijdering) geraakt, als, in het mercantiel systeem van staatbuihouding, het eene land tot het andere. Maar: elk is zich zelve de naaste, en zij die de lasten dragen, zoo wel van de Stad als de bijzondere lasten van de Gilden, moeten ook de voordeelen genieten, en de middelen kunnen vinden, om de lasten op te brengen.—”

TWEEDE HOOFDSTUK.

Wat heeft men tegen de Gilden?

Hoe heeft de nieuwe staatkundige theorie, en de revolutionaire praktijk, aan zulke oude eervwaardige, zorgvuldig uitgewerkte en zoo voordeelige inrigtingen, zulk eenen oorlog tot vernieling en vernietiging kunnen verklaren!? — Het heeft iets groots en ontzettends, maar ook iets bedwelmends en akeligs in, wanneer men een nieuw leerstelsel de oude en gevestigde inrigtingen in den

Bur-

Burgerstaat ziet aanranden en sloopen ; en de Maatschappij zelve , als 't ware , uit hare oude woon- en voelsterplaats met kracht in eene nieuwe , nog onbekende ; hoe zeer hooglijk aangeprezen , overgebracht ziet ; — of ook haar zelve , slechts half beraden , zich driftig ziet opmaken , hare oude gewoonten en instellingen afschudden , om tot de natuurlijke eenvoudigheid ; maar dat is veelal naaktheid en hulpeloosheid , terug te keeren.

Ten opzichte van het onderhavige onderwerp evenwel , was het niet wel mogelijk , eenmaal aan eene eigene leer van staathuishoudkunde gehoor gevende ; den aandrang te wederstaan.

Omstreeks den helft der vorige eeuw stond Quesnay en zijne Economisten in Frankrijk op : hunne theoriën hebben waarschijnlijk veel mede toegebracht , om de achting tegen het oude bestaande in den Burgerstaat te verminderen en het verlangen naar eene nieuwe orde van zaken op te wekken. De groote Engelsche staathuishoudkundige Smith , hoezeer in vele opzichten van hunne nieuwe en eigenlijke theorie verschillende , voegt zich gereedelijk bij hen , in het bestrijden van het oude mercantiel - en beperkings- en uitsluitings-sijstema , en neemt dit gedeelte hunner leerstellingen over.

Derhalve: » geene wederkeerige afsluiting van Staten, veel min van plaatsen in denzelfden Staat: geene eenzijdige aanmoediging tot eigen arbeid, of partijdige afwering van dien van anderen! Geen monopolie, om de geheele menigte der consumenten onder schatting te leggen van naar evenredigheid altijd weinige producenten, en aan hun als te verslaven! geene beperking van industrie; maar de meestmogelijke vrijheid, en daar door algemeen de volkomenste aanmoediging verleend, tot ontwikkeling en inspanning van alle krachten!

De vraag zij enkel, met welke ontwikkeling van eerlijke nijverheid, men zich en de zijnen best de behoeften en matige geneugten des levens kan verschaffen; en hoe men die het gereedst van de nijverheid, door anderen aangewend, kunne bekomen?”

Deze algemeene beginselen, worden door die Schrijvers zelve regtstreeks op de *Gulden* toegepast (*); en wij kunnen een der nieuwsten, als vertegenwoordiger en duidelijken taalvoerder der geheele, ja der dubbele hier overeenstemmende Schole laten spreken. (§)

(* Smith *Rijkdom d. Volk.* I. B. kap. 10. Chaptal, Sismondi, enz. beneden aangehaald.

(§) *Examen des principes les plus favorables aux progrès de l'Agriculture, des manufactures et du commerce en France, par M. D. B. à Paris, chez A. A. Renouard 1815, T. I. p. 307, 308.*

» De Gilden (*matrises et jurandes*) waren voor de manufacturen zelve schadelijk, wegens verschillende redenen:

» 1. Zij ontnamen aan hun, die tot eenig beroep van fabrikant wenschten te komen, een belangrijk kapitaal, 't welk deze veel beter hadden kunnen besteden, tot aankoop van winkel, werktuigen, gereedschappen en grondstoffen.

» 2. Zij verminderen den naijver, door het getal der fabrikanten (*) te bepalen: wijl alle de gene, die de vereischte som, om in het Gild te komen, niet bezaten, geneodzaakt waren van dat ambacht, of die nering zich te onthouden, (of zich reeds bij den aanvang van hun eigen bedrijf in schulden testeken, die welligt hungeheele opkomen verhinderden.)

» 3. Zij belemmerden de vrijheid en het kunstvermogen der fabrikanten, door hen te verbinden aan voorwaarden en bekrompene regels; die hunne pogingen verhinderden, — hun van iets nieuws te beproeven afschrikten, — en hunne vorderingen vertraagden.

» 4. Zij hinderden hen in de verwisseling en
C 3 over-

(*) (Dit woord hier in den ruimsten zin gebruikt voor alle werk of ambacht, waaromrent een Gildevereeniging plaats had.)

overgang, die zij veelligt hadden willen doen, van de eene nering of bedrijf tot een ander, waartoe zij meer lust of bekwaamheid hadden; maar waarbij een nieuw intrée-geld zou moeten betaald worden.

» 5. De afscheidings-lijnen tusschen de verschillende neringen en bedrijven nimmer volkomen zeker kunnende getrokken worden, werden die afperkingen eene bron van ontelbare en eindeloze hoogst schadelijke twisten en processen.

» 6. De vaste en eenparige bepaling der leerlings-jaren voor alle leerlingen en knechten, verdoofde ook de naijver, en verslaptte de pogingen der jonge lieden, die vooraf wisten, dat, hoezeer zij zich bevlijtigden, zij daarom niet vroeger hun voorgeschreyen loopbaan zouden ten einde komen. Er behoort voorzeker een leerlingenschap tot alle handwerk: maar het moet volkomen vrij zijn, wat deszelfs tijd betreft. Er zijn lieden, wien het aan vatbaarheid of aan goeden wil ontbreekt, en die in geene tien jaar een ambacht leeren zullen, waarin anderen, met gunstiger aanleg, binnen één jaar bekwame meesters zullen worden.”

Ook de vastgestelde vormen en reglementen, en het toezigt dien ten gevolge, op de bewerking, is volgens dezen Schrijver (en anderen van die

Schols

Schole) meer nadeelig dan nuttig voor de Fabriken.

De geringste fabrikant weet beter, hoe hij werken moet, dan de kundigste Inspecteur, die telkens van de Regering nieuwe reglementen op de bewerking vraagt, welke veelal slechts dienen om de kunstvlijt te belemmeren en te plagen. De eenige competente regter van den fabrikant is de Koopman of Winkelier, die zijne waren slijten moet; gelijk de koper en gebruiker de eenige competente regter van dezen is"— »Hoe min-
» der wetten men make voor Landbouw en Fa-
» briken, hoe meer zij zullen bloeijen. De eenige
» voor haar geschikte wet, is die van onbeperkte
» vrijheid voor alle soorten en wijzen van kultuur
» en fabricering." Men verge alleen van den fa-
brikant, dat hij zijn naam of merk en zijne woon-
plaats, bij zijn gewerkte uitdrukke." Ten slotte
zegt deze Schrijver: » Men kan niet twijfelen,
» of de snelle vorderingen onzer Manufacturen
» zijn mede aan derzelve bevrijding van alle de
» banden en hinderpalen dank te wijten. Eene
» zoo beslissende ondervinding, haar belang en
» dat der verbruikers, eischen, dat de afschaf-
» ting der Gilde-genootschappen bevestigd blijve."

Nog meer uitgewerkt, met welsprekende en

krachtige taal, als in den mond eens Konings en in de pen eens Wijsgeers paste, ontwikkeld, vindt men deze en andere beschuldigingen tegen de Gilden, in de inleiding van het bevelschrift van Koning **LODEWIK XVI.** (door den beroemden Staatsdienaar Turgot opgesteld), waarbij die Koning, in Februarij 1776, de afschaffing en vernietiging aller Gilde-genootschappen in zijne hoofdstad gebod, en die voor het gansche rijk voorbereidde. Dit gedeelte dier wet is, door den geleerden Merlin, in zijn onschatbaar *Repertoire de Jurisprudence* (V. *Corps d'arts et metiers*) opgenomen, en, daar ook dit *Repertoire* niet voor allen toegankelijk is, zal men ons vergunnen, dat stuk in de oorspronkelijke taal, (die toch algemeen genoeg verstaan wordt,) en met de voorafgaande aanmerking van den beroemden Regtsgeleerden en Staatsman Merlin zelve, hier geheel in te lasschen:

„Pouvait-on opposer à l'industrie une barrière plus dangereuse, que les frais et les formalités, auxquels on était assujetti, pour se faire autoriser à exercer un métier?”

„Il est certain, que le principal mobile de la prospérité du commerce, est la concurrence: c'est par elle seule, que les arts se perfectionnent, que les denrées abondent, que l'état se procure un
grand

grand superflu à exporter, qu'il obtient la préférence par le bon marché; enfin, qu'il remplit son objet immédiat, qui est d'occuper et de nourrir le plus grand nombre d'hommes qu'il lui est possible.

„ Il n'est aucune exception à cette règle; pas même dans les communautés où il se présente de grandes entreprises. Dans ces circonstances, les petites fortunes se réunissent pour former un capital considérable; les intérêts de la société en sont plus mêlés; le crédit de ces fortunes divisées est plus grand que s'il était réuni sur deux ou trois têtes, et dans le cas même où elles ne se réuniraient pas, dès qu'il y a beaucoup d'argent dans une nation, il est constant qu'aucune entreprise lucrative ne manquera d'actionnaires. Les profits des particuliers diminueront, mais la masse générale du gain sera augmentée: c'est le but de l'état.

„ On ne peut citer dans ces matières une autorité plus respectable que celle du célèbre Jean de Witt. Voici ce qu'il dit au Chap. 10. de la première partie de ses *Mémoires*. (p. 52, 53.) „ Le gain assuré des corps de métiers ou de marchands, les rend indolens et paresseux, pendant qu'ils excluent les gens fort habiles, à qui la nécessité donnerait de l'industrie; car il est constant que la Hollande, qui est si chargée, ne peut conserver l'avantage de tenir les autres peuples hors du commerce, que par le travail, l'industrie, la hardiesse, le bon ménage et la sobriété des habitants. . . . Il est certain que les

„ Hollandais n'ont jamais perdu aucun commerce
„ en Europe par le trop grand transport des mar-
„ chandises, tant que trafic a été libre à chacun.”
Ce qu'a dit ce grand homme, pour le commerce
et les manufactures de sa patrie, peut-être ap-
pliqué à tous les pays.

„ N'était-ce pas une chose étrange, que de voir
parmi nous des communautés d'arts et métiers,
dont les apprentifs ne pouvaient être mariés? N'é-
tait-ce pas là un règlement destructif de la popu-
lation? N'était-ce pas décourager l'industrie, que
d'obliger ceux, qui voulaient exercer un métier, à
passer sept, huit ou dix années de leur vie au ser-
vice d'un maître, avant qu'ils pussent être admis
à travailler pour leur propre compte? Ces abus,
et un grand nombre d'autres, dont le détail est
devenu inutile, ont été heureusement détruits, au
moins pour la Capitale, par l'édit de suppression
des jurandes de cette ville, du mois de février 1776.

„ Le préambule de cette loi mérite une atten-
tion particulière :

„ Louis....., Nous devons à tous nos
sujets, de leur assurer la jouissance pleine et en-
tière de leurs droits; nous devons surtout cette
protection à cette classe d'hommes, qui, n'ayant de
propriété que leur travail et leur industrie ont
d'autant plus le besoin et le droit d'employer,
dans toute leur étendue, les seules ressources
qu'ils aient pour subsister.”

„ Nous avons vu avec peine les atteintes mul-
tipliées, qu'ont donné à ce droit naturel et com-

mun

mun, des institutions, anciennes à la vérité, mais que ni le tems, ni l'opinion, ni les actes mêmes émanés de l'autorité qui semble les avoir consacrés, n'ont pu légitimer.

„ Dans presque toutes les villes de notre royaume, l'exercice des différens arts et métiers est concentré dans les mains d'un petit nombre de maîtres, réunis en communauté, qui peuvent seuls, à l'exclusion de tous les autres citoyens, fabriquer ou vendre les objets du commerce particulier dont ils ont le privilège exclusif; ensorte que ceux de nos sujets qui, par goût ou par nécessité, se destinent à l'exercice des arts et métiers, ne peuvent y parvenir qu'en acquérant la maîtrise, à la quelle ils ne sont reçus qu'après des épreuves, aussi longues et aussi nuisibles que superflues, et après avoir satisfait à des droits ou à des exactions multipliées, par les quelles une partie des fonds, dont ils auraient eu besoin pour monter leur commerce ou leur atelier, ou même pour subsister, se trouve consommée en pure perte.

„ Ceux, dont la fortune ne peut suffire à ces pertes, sont réduits à n'avoir qu'une subsistance précaire sous l'empire des maîtres; à languir dans l'indigence, ou à porter hors de leur patrie une industrie, qu'ils auraient pu rendre utile à l'état.

„ Toutes les classes des citoyens sont privées du droit de choisir les ouvriers, qu'ils voudraient employer, et des avantages que leur donnerait la concurrence pour le bas prix et la perfection du travail. On ne peut souvent exécuter l'ouvrage le plus

plus simple, sans recourir à plusieurs ouvriers de communautés différentes, sans essayer les lenteurs, les infidélités, les exactions, qui nécessitent ou favorisent les prétentions de ces différentes communautés, et les caprices de leur régime arbitraire et intéressé.

„ Ainsi, les effets de ces établissemens sont, à l'égard de l'État, une diminution inappréciable de commerce et de travaux industriels; à l'égard d'une nombreuse partie de nos sujets, une perte de salaire et de moyens de subsistances; à l'égard des habitants des villes en général, l'asservissement à des privilèges exclusifs, dont l'effet est absolument analogue à celui d'un monopole effectif, monopole, dont ceux qui l'exercent contre le public, en travaillant et vendant, sont eux mêmes les victimes dans tous les momens où ils ont, à leur tour, besoin des marchandises ou du travail d'une autre communauté,

„ Ces abus se sont introduits par degrés; ils sont originairement l'ouvrage de l'intérêt des particuliers, qui les ont établis contre le public; c'est après un long intervalle de temps, que l'autorité, tantôt surprise, tantôt séduite par une apparence d'utilité, leur a donné une sorte de sanction.

„ La source du mal est dans la faculté même, accordée aux artisans d'un même métier, de s'assembler et de se réunir en un corps

„ Il paraît que, lorsque les villes commencèrent à s'affranchir de la servitude féodale, et à se former en Communes, la facilité de classer les citoyens

par

par le moyen de leur profession, introduisit cet usage, inconnu jusqu'alors. Les différentes professions devinrent ainsi comme autant de communautés particulières, dont la communauté générale était composée. Les confréries religieuses, en resserrant encore les liens, qui unissaient entre elles les personnes d'une même profession, leur donnerent des occasions plus fréquentes de s'assembler, et de s'occuper, dans ces assemblées, de l'intérêt commun des membres de la société particulière, qu'elles poursuivirent avec une activité continue, au préjudice des intérêts de la société générale.

„ Les communautés, une fois formées, rédigèrent des statuts; et sous différens prétextes du bien public, les firent autoriser par la police.

„ La base de ces statuts est d'abord d'exclure du droit d'exercer le métier, quiconque n'est pas membre de la communauté; leur esprit général est de restreindre, le plus qu'il est possible, le nombre des maîtres, de rendre l'acquisition de la maîtrise d'une difficulté presque insurmontable, pour tout autre que pour les enfans des maîtres actuels. C'est à ce but que sont dirigées la multiplicité des frais et des formalités de réception, les difficultés du chef d'œuvre, toujours jugé arbitrairement, surtout la cherté et la longueur inutile des apprentissages, et la servitude prolongée du compagnonnage; institutions qui ont encore l'objet de faire jouir les maîtres gratuitement, pendant plusieurs années, du travail des aspirans.

„ Les communautés s'occupèrent surtout d'écar-

ter de leur territoire les marchandises et les ouvrages des forains ; elles s'appuyèrent sur le prétendu avantage de bannir du commerce des marchandises , qu'elles supposaient être mal fabriquées. Ce motif les conduisit à demander pour elles mêmes des réglemens d'un nouveau genre , tendant à prescrire la qualité des matières premières , leur emploi et leur fabrication. Ces réglemens , dont l'exécution fut confiée aux officiers des communautés , donnèrent à ceux-ci une autorité , qui devint un moyen non seulement d'écarter encore plus sûrement les forains , sous prétexte de contravention , mais encore d'assujettir les maîtres mêmes de la communauté à l'empire des chefs , et de les forcer , par la crainte d'être poursuivis pour des contraventions supposées , à ne jamais séparer leur intérêt de celui de l'association , et par conséquent à se rendre complices de toutes les manœuvres inspirées par l'esprit de monopole aux principaux membres de la communauté.

„ Parmi les dispositions déraisonnables et diversifiées à l'enfui de ces statuts , mais toujours dictées par le plus grand intérêt des maîtres de chaque communauté , il en est qui excluent entièrement tout autres , que les fils de maîtres ou ceux qui épousent des veuves de maîtres ; d'autres rejettent tous ceux qu'ils appellent étrangers , c'est-à-dire , ceux qui sont nés dans une autre ville.”

„ Dans un grand nombre de communautés , il suffit d'être marié , pour être exclu de l'apprentissage , et par conséquent de la maîtrise.

„ Les-

„ L'esprit de monopole , qui à présidé à la confection de ces statuts , à été poussé jusqu'à exclure les femmes des métiers les plus convenables à leur sexe , tels que la broderie , qu'elles ne peuvent exercer pour leur propre compte."

„ Nous ne suivrons pas plus loin l'énumération des dispositions bizarres , tyranniques , contraires à l'humanité et aux bonnes mœurs , dont sont remplis ces espèces de codes obscurs , rédigés par l'avidité , adoptés sans examen dans des temps d'ignorance , et auxquels il n'a manqué , pour être l'objet de l'indignation publique , que d'être connus."

„ Ces communautés parvinrent cependant à faire autoriser , dans toutes les villes principales , leurs statuts et leurs privilèges , quelquefois par des lettres de nos prédécesseurs , obtenues sous différens prétextes ou moyennant finance , et dont on leur a fait acheter la confirmation de règne en règne , souvent par des arrêts de nos cours , quelquefois , par de simples jugemens de police , ou même par le seul usage."

„ Enfin l'habitude prévalut , de regarder ces entraves mises à l'industrie , comme un droit commun."

„ Le Gouvernement s'accoutuma à se faire une ressource de finance des taxes imposées sur ces communautés , et de la multiplication de leur privilèges."

„ Henri III. donna , par son édit de Decembre 1581 , à cette institution , l'étendue et la forme d'une loi générale. Il établit les arts en métiers en corps et communautés dans toutes les villes

et

et lieux du royaume. Il assujettit à la maîtrise et à la jurande tous les artisans. L'édit d'Avril 1597 en aggrava encore les dispositions en assujettissant tous les marchands à la même loi que les artisans. L'édit de Mars 1673, purement bursal, en ordonnant l'exécution des deux précédens, à ajouté au nombre des communautés déjà existantes, d'autres communautés jusqu'à lors inconnues."

„ La finance a cherché de plus en plus à étendre les ressources qu'elles trouvait dans l'existence de ces Corps. Indépendamment des taxes des établissemens de communautés et de maîtrises nouvelles, on a créé, dans les communautés, des offices sous différentes dénominations, et on les a obligées de racheter ces offices, au moyen d'emprunts qu'elles ont été autorisées à contracter, et dont elles ont payé les intérêts avec le produit des gages ou des droits qui leur ont été aliénés."

„ C'est sans doute l'appât de ces moyens de finance, qui a prolongé l'illusion sur le préjudice immense que l'existence des communautés cause à l'industrie, et sur l'atteinte qu'elle porte au droit naturel.

„ Cette illusion a été portée chez quelques personnes jusqu'au point d'avancer, que le droit de travailler était un droit royal, que le Prince pouvait vendre, et que les sujets devaient acheter. — Nous nous hâtons de rejeter une pareille maxime. Dieu en donnant à l'homme des besoins, en lui rendant nécessaire la ressource du travail, a fait du droit de travailler, la propriété de tout homme; et cette propriété est la première, la plus sacrée et la plus imprescriptible de toutes.

„ Nous

„ Nous regardons comme un des premiers devoirs de notre justice, et comme un des actes les plus dignes de notre bienfaisance, d'affranchir nos sujets de toutes les atteintes portées à ce droit inaliénable de l'humanité; nous voulons en conséquence abroger ces institutions arbitraires, qui ne permettent pas à l'indigent de vivre de son travail; qui repoussent un sexe à qui sa foiblesse a donné plus de besoins et moins de ressources, et semblent, en les condamnant à une misère inévitable, séconder la séduction et la débauche; qui éloignent l'émulation et l'industrie, et rendent inutiles les talens de ceux que les circonstances excluent de l'entrée d'une communauté; qui privent l'état et les arts de toutes les lumières que les étrangers y apporteraient; qui retardent les progrès des arts par les difficultés multipliées que rencontrent les inventeurs, auxquels différentes communautés disputent le droit d'exécuter des découvertes qu'elles n'ont point faites; qui, par les frais immenses que les artisans sont obligés de payer pour acquérir la faculté de travailler, par les exactions de toute espèce qu'ils essuyent, par les saisies multipliées pour de prétendues contraventions, par les dépenses et dissipations de tout genre, par les procès interminables qu'occasionnent entre toutes ces communautés leurs prétentions respectives sur l'étendue de leurs privilèges exclusifs, surchargent l'industrie d'un impôt énorme, onéreux aux sujets, sans aucun fruit pour l'État; qui, enfin, par la facilité qu'elles donnent aux membres des communautés de se liguier entre eux,

Z. GEN. IV. D. 1. stuk.

D

de

de forcer les membres les plus pauvres à subir la loi des riches, deviennent un instrument de monopole, et favorisent des manoeuvres dont l'effet est de hausser, au dessus de leur proportion naturelle, les denrées les plus nécessaires à la subsistance du peuple. —

„ Nous ne serons point arrêtés dans cet acte de justice, par la crainte qu'une foule d'artisans n'usent de la liberté rendue à tous pour exercer des métiers qu'ils ignorent, et que le public ne soit inondé d'ouvrages mal fabriqués; la liberté n'a point produit ces fâcheux effets dans les lieux où elle est établie depuis longtemps. Les ouvriers des faubourgs et des autres lieux privilégiés ne travaillent pas moins bien que ceux de l'intérieur de Paris. Tout le monde sait d'ailleurs combien la police des jurandes, quant à ce qui concerne la perfection des ouvrages, est illusoire; et que tous les membres des communautés étant portés par l'esprit du Corps à se soutenir les uns les autres, un particulier qui se plaint se voit presque toujours condamné, et se lasse de poursuivre de tribunaux en tribunaux une justice plus dispendieuse que l'objet de sa plainte.

„ Ceux qui connaissent la marche du commerce, savent aussi que toute entreprise importante de trafic ou d'industrie, exige le concours de deux espèces d'hommes; d'entrepreneurs qui font les avances des matières premières, des ustensiles nécessaires à chaque commerce; et de simples ouvriers, qui travaillent pour le compte des premiers, moyennant un salaire convenu. Telle est la véritable

table origine de la distinction entre les entrepreneurs ou maîtres, et les ouvriers ou compagnons, laquelle est fondée sur la nature des choses, et ne dépend point de l'institution arbitraire des jurandes. Certainement, ceux qui employent dans un commerce leurs capitaux, ont le plus grand intérêt à ne confier leur matières qu'à de bons ouvriers : et l'on ne doit pas craindre qu'ils en prennent au hasard de mauvais qui gateraient la marchandise et rebuteraient les acheteurs ; on doit présumer aussi, que les entrepreneurs ne mettront pas leur fortune dans un commerce, qu'ils ne connaîtraient point assez pour être en état de choisir les bons ouvriers, et de surveiller leur travail. Nous ne craignons donc point que la suppression des apprentissages, des compagnonnages et des chefs-d'oeuvre, expose le public à être mal servi. Nous ne craignons pas non plus que l'affluence subite d'une multitude d'ouvriers nouveaux ruine les anciens, et occasionne au commerce une secousse dangereuse.

„ Dans les lieux où le commerce est le plus libre, le nombre des marchands et des ouvriers de tout genre est toujours limité, et nécessairement proportionné aux besoins, c'est-à-dire, à la consommation. Il ne passera point cette proportion dans les lieux où la liberté sera rendue ; aucun nouvel entrepreneur ne voudrait risquer sa fortune, en sacrifiant ses capitaux à un établissement, dont le succès pourrait être douteux, et où il y aurait à craindre la concurrence de tous les maîtres actuels.

ellement établis, et jouissant de l'avantage d'un commerce monté et achalandé.

„ Les maîtres qui composent actuellement les communautés, en perdant le privilège exclusif qu'ils ont comme vendeurs, gagneront comme acheteurs à la suppression du privilège exclusif de toutes les autres communautés; les artisans y gagneront l'avantage de ne plus dépendre, dans la fabrication de leurs ouvrages, des maîtres de plusieurs autres communautés, dont chacun réclamait le privilège de fournir quelques pièces indispensables; les marchands y gagneront de pouvoir vendre tous les assortimens accessoiress à leur principal commerce. Les uns et les autres y gagneront surtout, de n'être plus dans la dépendance des chefs et des officiers de leur communauté, de n'avoir plus à leur payer des droits de visite fréquens, d'être affranchis d'une foule de contributions, pour des dépenses inutiles ou nuisibles, frais de cérémonie, de repas, d'assemblées, et de procès aussi frivoles par leur objet, que ruineux par leur multiplicité.”.....

Men zal opgemerkt hebben, dat Merlin, bij zijne voorafgaande aanmerking, zich op het gezag van onzen beroemden en schranderden Hollandschen Staatsman Johan de Witt beriep. De fransche *Memoires de Jean de Witt Grand Pensionnaire de la Hollande*, zijn wel niet van J. de Witt zelven, maar behelzen toch, buiten
twij-

twijfel, zijne denkbeelden en grondregelen van algemeene en Hoilandsche regeerkunde en Staatsbestier. Immers, dat werkje is eene verkorte vertaling van de *Aanwijzing der heilzame politieke gronden en maximen van de republiek van Holland en Westfriesland*, welke, onder het bewind van den Raadpensionaris, in 1669, in het licht verschenen, eene uitbreiding behelsde van het beruchte *Interest van Holland, of Gronden van Hollands welvaren*; aangewezen door v. d. H. Amsterdam 1662; welk boekje vóór den druk door den Raadpensionaris zelven overgezien, met twee merkwaardige Kapittels verrijkt, op andere plaatsen besnoeid, en door hem zelf ten druk bevorderd was. (*) In dit boekje nu wordt, Kap. 15. en 19, reeds gevonden, hetgeen breeder uitgewerkt is in de *Politieke gronden*, 1° boek, kap. 16 en 20, » dat beslotene kompagnien én » Gildens voor Holland zeer schadelijk zijn;” en: » dat men de Handwerken onvoorzigtiglijk be- » naauwt;” waarvan een gedeelte, door Merlin, uit de fransche *Memoires*, is bijgebracht. — Hier bij verdienen nu vooral in aanmerking té komen de *politieke Discoursen, handelende, in zes on-*

D 3 der-

(*) Zie de Voorrede voor de genoemde *Aanwijzing der heilzame politieke gronden*, en P. Paulus *Verklaring der Unie van Utrecht*, 1° D. bl. 243—245.

verscheidene boeken, van Steden, Landen, Oorlogen, Kerken, Regeringen en Zeden, door denzelfden D. C. (*de la Court*), die de V. D. H. (*van den Hove*) is van het *Interest van Holland*, in hetzelfde jaar 1662, ter zelfder plaats (Amsterdam, bij Jo. Cijprianus van de Gracht) in het licht gegeven: alwaar, in het eerste Boek, het zesde Discours bepaaldelijk ten onderwerp heeft, *dat besloote Gildens den Steden zeer schadelijk zijn*; terwijl reeds in het allereerste discours: *generale aanmerkingen en invallende gedachten over het fonderen van een Stad, en hoe men die zoude kunnen doen bloeijen*, eene merkwaardige redekaveling, met verscheiden sterke uitdrukkingen, tegen de Gilden te vinden is: van de laatste schrijven wij hier slechts de twee volgende af:

» Boven alle behoord men de koop- en hand-
 » werksluiden niet te beswaren, met de onkosten
 » van eenig *Gilde*, en te bepaalen, *wat, met*
 » *wien*, en *hoe veel werks* zij zullen hebben te
 » doen, en hoe veel jaaren 't Amt *te leeren*;
 » dit houd ofte jaagt alle die konsten in landen
 » daar zij meer vrijheids genieten, om die te
 » mogen tot haar meeste profijt *inventeerén* en
 » *oeffenen*." (Bladz. 5.)

» Maar onder alle lasten zijn geen schadeliker

VOOR

» voor den Staat, dan die d'een onderdaan den
 » anderen oplegt uit eigen baatzugt, namentlik
 » door gemaakte Gildens, bepalande de leer-
 » jaren, proeven, 't getal der knechten, ofte
 » bazen, ofte wel door dwang - keuren op
 » stoffen, konsten, ende visserijen, te maken,
 » of wel eenigen handel onder een besloote ge-
 » octrooijeerde Compagnie van Handelaars te
 » brengen.” (Bladz. 19. Uitg. 1662.)

Men zal in die *Politieke Gronden*, maar voor-
 al in de *politieke Discoursen*, alle de argumen-
 ten tegen de Gilden, alle waarmede dezelve ver-
 dedigd worden, met de wêerlegging derzelve, even
 volledig bijgebracht en ontwikkeld vinden, als in
 het aangehaalde fransch bevelschrift van den be-
 roemden Turgot, of bij de nieuwste Schrijvers
 van staathuishoudkunde. En ook hierom verdie-
 nen die plaatsen in ons geheugen herroepen te
 worden, als nieuwe blijken van de miskende ver-
 diensten der Nederlanders — miskend, om dat
 hunne taal en letterkunde buiten af te weinig ge-
 kend wordt; — en als nieuwe voorbeelden, hoe
 zij, door praktische opmerking, met hun een-
 voudig, maar gezond, menschenverstand, dus
 langs een anderen, niet min veiligen, weg, reeds
 veel vroeger dáár gekomen waren, waarheen de
 nieuwe, grootendeels, althans bij de fransche Eco-

homisten, op redenering *à priori* gegronde leer der nieuwere staathuishoudkunde leidt (*).

Maar, wat meer is, onze Voorvaderen hadden ook hunne leer ongevoelig voor een aanmerkelijk gedeelte in praktijk gebragt. Want, men moge het, zoo men wil, met onze geleerde landgenooten Wagenaar, Kluit en Meijer (§), aan den aristokratischen geest van het Staats- en Stedelijk bestuur toeschrijven, dat de Stads- regeringen, onder begunstiging der Staten zelf, de Gilden van invloed op het bestuur beroofden, en ze zeer kort-wiekten, en kort hielden: het is zeker, dat de grofste misbruiken en nadeelen, die men aan de Gilden te last hoort leggen, bij ons, door wijze bepalingen, voorgekomen of afgesneden waren.

De invloed der Gilden in Lands- of Stadsbestuur, die veeltijds tot opschuddingen en beroerten aan-

(*) Het is echter waar, dat reeds in 1614, op eene Vergadering van de Staten- Generaal in Vrankrijk de *Derde Staat* (*Tiers-État*) tegen deze instellingen opkwam. Zie Chapral, *de l'ind. franc.* T. 2. 323. sv.— Ja Runde getuigt en toont aan, dat reeds in de dertiende eeuw de Duitsche Keizers zich alle moeite gaven om ze weer kwijt te worden; doch te vergeefs. *Grunds. d. gem. Deutsch. Privatrechts.* § 463. Edit. 1806.

(§) *Esprit des'Instit. Judiciaires*, Tom. IV. ch. 4. Kluit en Wagenaar, zie boven bladz. 29.

aanleiding gaf, had opgehouden (*); de Gilden waren geene regeringen meer in den Staat, maar geheel ondergeschikt aan de Stedelijke Regeringen en ontvingen van deze reglementen en bevelen (§): het vereischte van poorterschap, was, in de toenmalige maatschappelijke inrigting, natuurlijk; doch, jaren lang te voren poorter geweest te zijn, werd doorgaans niet vereischt (†); het getal der vereischte leerjaren was doorgaans niet bovenmatig hoog bepaald (‡); de intrede gelden niet zeer hoog gesteld (**); en ook niet verboden, dat een knecht niet zoude mogen trouwen; noch het aantal bepaald van hun, die slechts tot het gilde zouden worden toegelaten; noch, aan den anderen kant, het aantal knechten bepaald, boven welke een baas niet zoude mogen hebben, om niet al te veel nering, ten koste zijner medebroeders, tot zich te trekken; en niet slechts de vrije jaar-markten, maar doorgaans waren ook de vrije week-markten, waarop buiten de Stad gemaakte goederen vrijelijk mogen uit-

D 5

gestald

(*) Zie boven bladz. 23.

(§) Zie boven bladz. 27. aant. (x)

(†) Boven bladz. 16. aant. (b)

(‡) Boven bladz. 16. aant. (c)

(**) Boven bladz. 20. aant. (o)

gestald en rondgevent worden , toegelaten ; terwijl ook doorgaans tegen de te groote verteedingen der Overlieden , en voor de goede aanwending der bijeengebragte gelden , zorg gedragen was. (*)

Men vergelijke hier de klagten en beschuldigingen tegen de fransche gilden in het aangehaald bevelschrift van Lodewijk XVI. en bij Sismondi, Saij, Chaptal (*de l'Industrie Française* 3 Part. ch. 5—10); en , tegen de Duitsche , bij Zahn *Politia municipalis*, L. 3. c. 8. Mevius *ad Jus Lubec.* L. IV. Tit. 13. art. 3. Addit. en bij Hiller *Tract. Juridicopolit. de Abusibus qui in Germania nostra in collegiis vigent opificum*, Tub. 1729, q^o enz. en nog veel later, bij v. Soden, *National - öconomie*, 4 Th. enz.— Het onderscheid is zoo groot, dat de geleerde Zahn, l. c. n. 17. schreef » *in florentissimis emporiis, ut in Belgio, collegia opificum non esse introducta;*” en in Engeland, in 1669 de Hollandsche vrijheid van neering, tegen het aldaar bestaande bedwang, ingeroepen werd (†); evengelijk thans Sismondi p. 290 en anderen zich op Engeland beroepen, ten betooge, dat vrije werkzaamheid voor de handwerken meest bevorderlijk, en de Gilde-

(*) Zie boven bladz. 23 aant. s.

(†) Saij *Princ. d'Econ polit.* L. I. ch. 17.

Gildedwang onnut is ; ofschoon de Gilden in Engeland nog bestaan , en zelfs niet zonder allen staatkundigen invloed zijn.

Met dit al, is het niet geheel te ontkennen, dat ook bij onze Gilden, somwijlen, misbruiken plaats hadden, of gereedelijk dreigden in te sluipen ; en dat de schadelijke gevolgen van deze afsluitingen en bepalingen zich ook somtijds deden ondervinden.

Reeds in de veertiende eeuw, toen de Gilden of lichamen van lieden van één bedrijf onder hunne Dekens of Overlieden (Capiteinen) zich in Holland onder Grafelijke vergunning eerst begonden te vormen, gaf dit aanleiding, om, door gezamenlijke afspraak, den prijs der waren hooger te stellen en te houden, en op andere wijzen de burgers, die waren of arbeid vereischten, te drukken : waartegen onze oudste regtsgeleerde en staatkundige Schrijver Phil. a Leydis de Overheden en Regters waarschuwt ; welke hij vermaant, om, zelfs niet door de grafelijke Octrooijen van bevestiging der Gilden, die misbruiken voor toegelaten te houden. (*de Cura Reipublicæ* cas. XXXVII. p. 116 sq.)

De klagten in de *Politieke Discoursen* heeft men in de boven aangehaalde plaatsen gezien,
en

en, hoezeer die Schrijver weinig bijzondere voorbeelden aanhaalt, kan men niet twijfelen, of hij was der zake kundig, en sprak uit ondervinding. Een paar voorbeelden, dat, om 't getal der leden van het Gilde, kleiner, en dus voor de leden grootere winsten te behouden, de leertijd veel langer dan ze behoefde gesteld werd, vermeldt hij nabij 't einde van het 6^e Discours; maar de menigvuldige ordonnantiën van verbod en redres in de Handvesten van Amsterdam enz. bewijzen genoegzaam de misbruiken of aanmatigen, die plaats hadden. Voorbeelden, dat men, om de nering en derzelver voordeelen meer eenparig te doen zijn, het aantal knechten, waarmede een baas werken mogt, trachte te beperken, leveren de Amsterdamsche Handvesten op (*), — processen tusschen de Schippers-gilden van verschillende plaatsen komen veelmalen voor in de Handvesten en privilegiën van Haarlem enz. (§) — de
on-

(*) Derde Stuk (Hoedemakers No. 5.) bl. 1263 ond. aan en bl. 1464. — doch vergel. No: 13 — Zoo ook de Lakenbereiders, bladz. 1345. *b.* art. V. Vergel. bl. 1348. *b.* n. 3. doch wederom bl. 1349. *b.* nr. 7. art. IV. zoo ook de Kleermakers *Handv.* bl. 1405, doch dit afgeschaft in 1655. aldaar bl. 1307. De Mandemakers, bl. 1375 *b.*

(§) De Amsterdamsche Tinnegieters tegen de Boekverkoopers over Haaremsche tinnen inktkokers, *Handv.* 3e. St. bl. 1374.

onkosten om tot het Gilde toegelaten te worden, konden een wezenlijk bezwaar maken, en bekwame lieden verhinderen, om een eigen bedrijf aan te vangen, wanneer die, gelijk te Amsterdam bij enkele Gilden van *f* 50. tot *f* 100. en *f* 175. ja *f* 250. beliepen (†) — het moest ook, naar mij dunkt, tot vernedering van de kunsten en neringen zelve strekken, wanneer men, b. v. zelfs te Amsterdam, de wijnkoopers met de tappers en kuipers — de Chirurgijs met de paruikmakers en haarsnijders: ja, te voren, ook met stilletjes-makers, klompemakers, leestemakers en schaatsemakers; — de beeldhouwers en schilders, en, te voren, ook de boekverkoopers, plaatsnijders en boekbinders, met de glazemakers, borduurwerkers en koffermakers, »mitsgaders allen »andere, die haar met het penseel, borstel of met- »ter verwe geneeren” — in één Gilde vereenigd zag(*) : — maar het moest, voorzeker, tot na-
deel

bl. 1371. b. n. 14. en men vindt verder in de gemelde ordonnantiën vele melding van hangende of gewezen processen der Gilden onderling.

(†) Koekebakkers-gilde, *Vervolg der Handv.* of 5e. St. bl. 90. b. — Chirurgijs-gilde, *Handv.* 3e. st. bl. 1241. b. Zie eenige andere voorbeelden van hooge intréegelden, boven aant. o bl. 20.

(*) *Handv.* 3e. st. bl. 1483. 1484. j°. 1480. b. III. bl. 1239, 1243, en 1310. — bl. 1366, 1368, 1371. Zie ook bl. 1374. n. 30.

deel der schoone en vrije kunsten strekken, wanneer aldaar uitdrukkelijk geboden wordt, dat geen schilder zijn handwerk zoude mogen exerceren of doen, noch ook in 't Gilde mogen komen, ten zij eerst Burger en Poorter der Stad zijnde:— ja, wanneer aldaar nog in den jare 1736. op nieuw bevolen wierd: » dat niemand, wie hij » zij, vermogen zal, eenig gemaakt Beeldhou- » wers werk binnen de Stad of jurisdictie van » dien te brengen, om hetzelfde te verkoopen, » (uitgezonderd alleen op de drie vrije jaarmark- » ten), op de verbeurte van al hetzelfde, en daar » en boven vervallen te zijn, in eene boete van » vijfentwintig guldens ten behoeve van het St. » Lucas-gilde, te verbeuren zoo menigmaal » als ter contrarie zoude zijn gedaan. (*)”

Hoe zeer ook in de daad de reglementen der Gilden, door het afweren van nieuwe, zelfs voordeeliger, wijzen van fabricering, de ontwikkeling en aanwending der industrie schaden moesten, bewijst onder anderen het treffend voorbeeld, bijgebracht door den Hoogl. Uilkens, in zijn *Techn. Handboek*, 3^e d. bl. 92. (uitgegeven door de Maat-

(*) *Handv. van Amsterdam* 3^e St. bl. 1366 a. en bl. 1374 no. 31.— Zoo wierden ook, te Leiden, in 't jaar 1775, de Leesbibliotheken verboden, om den Boekhandel te begunstigen, zie *Bodel Nijenhuis, Diss.* p. 365.—

Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, Amst. 1819) hoe een belangrijke tak van industrie, door tegenstand van een Gilde onder een zwak bestuur, voor Leiden verloren, en naar Utrecht is overgegaan.

Ik spreek niet van den onbillijken dwang om neringen en fabrieken alleen binnen de bemuurde Steden te hebben, en het geheele platte land aan derzelver monopolie cijnsbaar te maken — De Schrijver der *politieke Discoursen* 1^e. B. 1^e. Disc. (bl. 4), ofschoon hij geheel, meer op belang dan op billijkheid, en meer op de Steden dan op den Staat ziet, stelt dit voor als iets dat geheel alzoo behoorde. Het blijkt echter, dat onze oudste Staatsman het onbillijke en schadelijke 'er van doorzag, en trachtte te keer te gaan, (*) en dat Keizer Karel V. het niet dan bezwaarlijk, en, welligt, met eigen weerzin, toestond en doorzette (§): maar wie kan berekenen, hoezeer, terwijl het belang des Koophandels verhinderde het verbodstelsel volkomen vast te houden, de fabrieken op het platte land van Utrecht, Gelderland en Over-

(*) Phil. à Leijdis, *Cas.* XLII. p. 135 — (Hij schijnt daar te bedoelen het privilege in 1351 aan de Stad Leiden verleend, te vinden bij Mieris, *Charter-boek*, III. D. bl. 807)

(§) Een merkwaardig stuk hier over is in de *Handv. van Haarlem*, bl. 241, 242.

Overijssel en Staats-Braband ; de provinciaal
Hollandsche industrie en Stedelijke nering en wel-
vaart tot afbreuk en schade gestrekt hebben ?

DERDE HOOFDSTUK.

» *Moet het gebrek aan welvaart en de*
» *neringloosheid, waarover thans zoo*
» *algemeen geklaagd wordt ; ook*
» *grootendeels aan de afschaffing*
» *dezer inrichtingen worden*
» *toegekend ?*»

Ten einde dit gewigtig onderwerp geregeld en
duidelijk en zoo veel mogelijk volledig te be-
handelen , zullen wij , zoo beknopt wij kunnen ,
opgeven :

I. De nadeelige gevolgen van de afschaffing
der Gilden.

II. Hoe derzelver tegenpartij de zaak be-
schouwt , en de klagten beantwoordt.

III. Welk , na naauwkeurig vergelijken en
onpartijdig overwegen , in dezen ons oordeel
zijn zou.

De

I.

De nadeelige gevolgen zijn , natuurlijk , het op-
houden , — en het plaatsgrijpen van het tegenover-
gestelde , — van de voordeelen der Gilden , die ,
naar het stelsel van de verdedigers der Gilden ,
door ons in het eerste Hoofdstuk reeds zijn voor-
gedragen.

In het opgeven dezer nadeelen zullen wij dezelf-
de orde volgen , waarin wij , aldaar , de voordeelen
dier inrigtingen onderscheiden hadden. Derhalve:

» A. In de eerste plaats , en wel voornamelijk , lijdt
hier onder de geheele klasse *der handwerk- of ne-
ringdoende burgers* , die een aanmerkelijk gedeelte
der burgermaatschappij uitmaakt. — De noodzaak
en waarborg houdt op van de behoorlijke onderge-
schiktheid en bedwang der leerlingen en knechten.
Hierdoor lijden zij zelve in velerlei opzigten ;
alzo hunne zedelijke en verstandelijke opvoeding
en behoorlijke voorbereiding tot hun beroep ver-
waarloosd worden , en zij daarna , op hunne beurt ,
dezelfde onaangenaamheden van hunne knechten
en leerlingen te lijden hebben. Men begeeft zich
nu , zonder behoorlijke voorbereiding en bekwaam-
heid , althans zonder openlijk blijk en erkenning
van dezelve , tot het uitoefenen van zijn bedrijf :

Z. GEN. IV. D. 1 *stuk*.

E

het

het grooter getal der uitoevenaars, de mindere bekwaamheid van velen, de vrije mededinging van elders wonende werklieden of Fabrikanten, dompelen velen in armoede, en brengen hen in dien toestand, dien wij reeds in het eerste Hoofdstuk geschetst hebben: — en dan vinden zij zich verstoken van den bijzonderen onderstand, dien de fondsen van hun lichaam, waartoe de Leden zelve mede bij gedragen hadden, weleer opleverden.

» B. Het *publiek* verliest de waarborg, van kundige werklieden te vinden, en van goede behandeling, welken de gilde - inrigtingen medebragten, en vindt zich bezwaard met eene menigte van behoeftigen, uit die klassen, die te voren, wel verre van zoodanig bezwaar aan te brengen, zelve den, achtingwaardigen middelstand, den waren steun der Maatschappij, hielpen uitmaken.

» C. Daar eene aanmerkelijke klasse der Ingezetenen (A), en, in de gevolgen, het algemeen der bijzondere burgeren lijdt (B), daar lijdt de Staat:— dezelve lijdt voorts, wanneer de Fabrieksteden verarmen en vervallen; wanneer de nationale nijverheid door de vreemde onderdrukt wordt; terwijl ook eindelijk, door het afschaffen of verwaarloozen der reglementen op het fabriceren, de

de deugd onzer waren in den Koophandel, en dus ons crediet buitenlands, vermindert.

» Zoo heeft men dan ook in Frankrijk, ondanks de wijsgerige deductie van Turgot (boven Hoofdstuk II.) terstond van zijnen maatregel moeten afslaten. Men ziet den noodlottigen toestand der Engelsche Fabriekarbeiders, en het gevaar, waarmede de geheele Staat hier uit bedreigd wordt. Men vernoot de stemmen, die zich in Duitschland tegen het afschaffen der Gilden, (ofschoon eene hervorming derzelve toegevende) verheffen. Men ziet, eindelijk, en men gevoelt, de neringloosheid en de uitbreiding der armoede in ons Vaderland, waardoor het achtlingwaardig Genootschap zich tot deze Prijsvraag genoopt heeft gevonden.”—

Ik geloof hier ter goeder trouw te hebben opgenomen het wezenlijke der bezwaren, door Dr. Rau, den Graaf von Soden, den heer Bodel Nijenhuis, of anderen (*), tegen de afschaffing

E 2

der

(*) Dr. K. H. Rau, in zijne beantwoording der Prijsvraag, door de Koninkl. Maatschappij van Wetenschappen te Göttingen bij herhaling voorgesteld: „Hoe kunnen de nadere gevolgen van de afschaffing der Gilden voorgekomen of verminderd worden?”— ook aangehaald inde Verhand. van den heer Bodel N. — Bodel Nijenhuis *Diss.* p. 328, 329. (in zijne § 3. waartoe hij aldaar verwijst, draagt hij geene nadere argumenten voor) Gr. von Soden *Nationale économie*, voornamelijk VI. Th. f. 206, 207. Voorts Jacob Fölitz, &c.

der Gilden ingebracht, zoo ver dezelve op ons land toepasselijk waren, of mij toeschonen in aanmerking te kunnen komen. Want, het geen men bij de Duitsche Schrijvers vindt, over den invloed dier afschaffing op het rondreizen der handwerksgezellen, is niet toepasselijk op dit land, alwaar dat algemeen gebruik en vereischte niet bestond. (*)—Hetgeen Sismondi (L. IV. Ch. 10.) zegt van het nadeel der afschaffing, » dat nu de Ambachtsknechten vóór hun 25^e jaar kunnen trouwen; en, bij het minder beperkt vooruitzicht van hunne kinderen te plaatsen, 'er meerdere voortbrengen dan zij behoorlijk kunnen vestigen; terwijl de in Gilden afgeperkte huisvaders, (volgens hem,) zorge droegen van zulks niet te doen, »—hetgeen hij regt goed schijnt te keuren — is ook weinig toepasselijk bij ons. Want het fransch beletsel, om beneden de 25 jaren in een Gilde te kunnen komen, bestond bij ons niet; terwijl het daarentegen niet zoo ongewoon, maar zeer gewoon was, dat een handwerksknecht zich in het huwelijk begaf: en ik geloof niet, dat die huisvaderlijke voorzorg (dat *finire numerum liberorum*, door

Ta-

(*) Het bestond als gebruik, niet als vereischte naar 't schijnt, ook in Frankrijk: doch de kundige Chaptal heeft niets daarmede op. *De l'Industrie franc. Part. 3. Ch. 7. du Compagnonnage.*

Tacitus (*de Morib. German.*) in zijn tijd mede genoemd onder de bijzonderheden van Romeinsche overbeschaving of zedebederf, waarvan de Germanen toen nog vrij waren) bij onze brave, eenvoudige, en op Gods vaderlijke voorzorg vertrouwend, burgerlijke huisvaders nog was doorgedrongen: Maar ook, wat 'er voor het overige van de beruchte leer van Malthus al of niet moge zijn, ik kan niet wenschen, dat *die* goddelooze en zedelooze voorzorg onder ons aangenomen worde. Ik heb ook eindelijk, het staatkundig heil, dat sommige in de Gilden stellen, als tegenwigt en waarborg tegen de Aristocratische aanmatigheden der regeringen, onaangeroerd gelaten: deels om dat tegen de goede zijde dezer bijzonderheid, eene welligt nog meer gewigtige kwade zijde overstaat (*); deels om dat, gelijk ik te voren aanmerkte, deze invloed in ons Vaderland reeds veel vroeger had opgehouden, en aldus derzelver herstel bij de vraag over de herstelling der Gilde-vereenigingen, bijzonder ook bij deze vraag des Genootschaps, wel niet bedoeld wordt.

II.

De tegenpartij in dit geschil, kan noch de

E 3

voor-

(*) Zie zelfs den Heer Bodel *Diss.* pag. 413.

voorspelde nadeelige gevolgen van de afschaffing der Gilden, noch de gevolgtrekking uit de aangehaalde daadzaken, tot herstel der Gilden, toelaten. Zij stelt gedeeltelijk andere daadzaken tegen over de aangevoerde, en vervult het andere door redenering.

Ook hier moet men zich vooraf te binnen brengen de redenen tegen de Gilden, volgens dit stelsel in ons tweede Hoofdstuk bijgebracht: — hierop vervolgt men ongeveer aldus :

» Het afschaffen van den gildedwang heeft de middelen van bestaan vermeerderd, en, voor een ieder die zich vertrouwde, het gemaklijker gemaakt zich te plaatsen, of, zoo hij zich verkeerd geplaatst gevoelde, zich tot een ander bedrijf te begeven. De afhankelijkheid des leerlings van den meester, en de vast bepaalde leerjaren, hadden ook hare nadeelige zijde : de leerjongen werd tot allerlei huiswerk, in plaats van in het ambacht, gebruikt; en hij, zoo wel als de knechten, bevlijtigden zich niet om te leeren, daar zij toch hun tijd uit moesten dienen. De proef was meestal guichelspel geworden, of gaf aanleiding tot hatelijke partijdigheid; en strekte, met de onkosten, die vereischt werden om het Gilde te winnen, tot afwering en beperking der industrie,

en van de middelen van bestaan. De vermeerdering van deze, en de teruggegeven vrijheid aan de industrie, kan geene vermindering van welvaarten gevolge hebben. De vrijgestelde mededinging door algemeene toelating, kan sommigen onaangenaam en schadelijk vallen, die hunne medeburgers als 't ware aan zich schattingplichtig hadden, en eene soort van monopolie uitoefenden; zij hebben geen regt, zich over het ophouden daarvan te beklagen —, even min, als zij, te voren, een' van buiten inkomenden konden weeren, of als iemand zich met regt beklagen kon, in die vakken, waar geene gildevereeniging was. Zij kunnen evenmin de Maatschappij vergen, hun op den duur een bestaan te verzekeren, als, aan den anderen kant, hij, die zijn baas te vroeg ontloopen is, en zonder kalanten, of middelen om die te voldoen en te behouden en nieuwe te trekken, een eigen nering of ambacht begint, en daarin verdriet en schade vindt, de Maatschappij beschuldigen kan of zal, die hem zijne industrie vrijgelaten, en hem niet vooraf, als 't ware, onder curatele gesteld heeft. — Het kan zijn, dat die meerdere mededinging de prijzen vallen doet, en de winsten vermindert, en er, door sommigen, knoeiwerk geleverd wordt tegen een knoeiprijs, waarbij eene ordelijke burgerhuishouding niet bestaan kan :

Regenen, die verkiezen zich hiervan te bedienen, en geen duurder werk betalen kunnen, moet men ook hierin hunne vrijheid laten, gelijk dit b. v. met de winkelwaren wel geschieden moet, al heeft men een klein-kramers gilde; — anderen hebben 't zich zelven te wijten, dat zij hunne gierigheid hunne wijsheid hebben laten bedriegen: zij mogen voor zich zelven in 't vervolg voorzichtiger zijn; maar dit geeft geene reden om de industrie aan banden te willen leggen. — Is het gevolg van de vrijgestelde concurrentie, gelijk het doorgaans is, dat de prijzen der waren of van den arbeid dalen, en is dit onaangenaam en schadelijk voor de voormalige monopolisten, zoo is het voordeel voor het algemeen: het is toch het gros der verbruikers, en niet het kleiner getal der leveranciers, op wier begunstiging de Regering moet bedacht zijn. Men zegge hier tegen niet: » dat die lieden te zaam genomen, ook een » aanzienlijk getal uitmaken, bij wier welvaart » de Staat zelf, en dus elk ander burger belang » heeft.” Dit bewijst te veel: want al het geen de bijzondere burger meer betaalt, dan hij bij vrije mededinging zoude behoeven te doen, is toch, als het ware, eene schatting op hem gelegd, om dit gedeelte zijner medeburgers een ruimer bestaan te verschaffen, en ontnemt hem

zoo veel van het zijne, dat hij tot kapitaal of tot andere geneugten, welke wederom de industrie zouden bevorderen, had kunnen aanwenden: — en men kon daartegen met meer reden aanvoeren, dat die voormaligen in *hun* bedrijf bevoorregten, zelve, ten opzigte van al het andere, tot het gros der verbruikers behooren, en dus aldaar mede het genot van de gegevene ruimte en vrijheid hebben. (†) — Hoe jammerlijk ook *Frankrijk* sedert 1789 geleden hebbe, door de wonden der omwenteling van binnen, een moorddadigen oorlog naar buiten, en onder den ijzeren scepter van het despotismus, is echter deszelfs handwerksstand in dezelfde, of nog grooter evenredigheid toegenomen, als deszelfs geheele bevolking sedert dat tijdstip, en heeft de industrie in het fabriekwezen aldaar verbazende vorderingen gemaakt, die voornamelijk aan de afschaffing der Gilden en de volkomene vrijheid van ontwikkeling en aanmoediging der nijverheid worden toegeschreven. (§) De vermeerdering der Armen

E 5

komt

(†) Say, *Catech. Polit.* Ch. 21.

(§) Chaptal, IV. Part. Ch. 8: „ *Il faut que le regime de la liberté soit bien favorable à l'industrie, puisque, au milieu des événemens qui paroissent devoir en étouffer tous les germes, on l'a vue s'étendre, se perfectionner et prospérer &c.* ”

De

komt niet zoo zeer door het vermeerderd aantal werklieden, als door de vermindering van nering, wegens de vermindering der middelen om iets te laten verdienen: de verliezen namelijk aan Kapitalen en inkomsten, door onze natie sedert de laatste veertig jaren (het tijdpunt van den Engelschen oorlog) bij aanhoudenheid geleden. De voorzorg, die de Gilden droegen voor hunne verarmende medeleden, gelijk ze meer een bijkomend goed gevolg, dan mede-doel dier vereenigingen was (*); zoo kon die ook vervuld worden, en wordt dit grootendeels, door Bussen, door Weduwebeurzen, door Spaarbanken enz.

» En waar uit wierd die onderstand gegeven? Immers uit de Gildekas. Maar, hoe wierd die zamengebragt? door bijdragen van de aankomelingen en van de leden! — Strekte die kas alleen voor de gezegde bedeeling? Neen, ook voor *tractements* (het zij in geld, het zij in natura—). Derhalve waren het gedeeltelijk de leden van het Gilde zelf, die elkander op die wijze ondersteunden,

De schoone plaats verdient geheel nagelezen te worden: — en Mevr. van Stael, bij hem aangehaald, „ *C'est à la suppression des maîtrises, des jurandes, de toutes les gênes imposées à l'industrie, qu'il faut attribuer l'accroissement des manufactures et l'esprit d'entreprise qui s'est montré de toutes parts* &c. &c. *Considérations sur la Revolution Franc. Part. I.*

(*) Bodel Nijenhuis, *Diss.* p. 329.

den; en zij hadden bovendien nog het bedrag der onkosten van die verdere uitgaven op te brengen: zij moesten trachten, dit, ten gevolge van hun monopolie, van het algemeen weer in te palmen; maar in allen dezen moest door de verschillende omstandigheden van elk Gilde eene gestadige ongelijkheid plaats hebben. Kon dan niet hetzelfde nut gemaklijker, eenpariger, billijker en zuiniger bereikt worden, door een verstandig ingerigt en krachtig werkend plaatselijk Armbestuur?

» De moeilijke en ingewikkelde vragen, nopens het belang der Steden bij de Gilden, en van den Staat bij den bloei der Steden, behoeven ons hier niet op te houden: om dat 1°. het niet schijnt tot voordeel der Steden te kunnen zijn, indien het leven in dezelve, door het herstel der Gilden, nog kostbaarder gemaakt, en de vrijheid der inwoners nog meer beperkt wordt; en 2°. de aard onzer tegenwoordige Staatsinrigting niet wel meer toelaat, het platte land, (door Edelen en Eigen-erfden in de Statenvergaderingen vertegenwoordigd,) aan de Steden, als te voren, cijnsbaar te houden; terwijl, 3°. de invoer van elders binnenlands gemaakte goederen even min kunnende geweerd worden, hier door het grootste deel van het belang, dat de fabrieksteden bij het herstel der

der Gilden meenen te hebben, reeds moet verloren gaan.

» Men klaagt over het algemeen over de Ventjagerij, of het te koop aanbieden en als opdringen der waren, door rondreizende vreemde Kooplieden, of Commissionairs van Fabrieken. Dit stuk vereischt misschien nog een rijper onderzoek, dan het oppervlakkig wel schijnt. Doch indien de Overheid meent, dat deze wijze van debiet grooter schade toebrengt aan die klassen van fabrikeurs of winkeliers, dan voordeel aan de ingezetenen in het algemeen, zoo is dezelve zeer wel te verbieden en tegen te gaan, zonder het herstel der gildevereenigingen. Het vermeende nadeel der Ventjagerij levert dus geene reden tot dat herstel op.

» Het afzonderings- en verbods- stelsel van Staathuishouding omtrent Koophandel en Financiën, indien men daarin meent het heil of het behoud voor de binnenlandsche industrie, en dus het ware Staatsbelang te vinden, is zeer wel te hebben, buiten de Gilden, en brengt dus derzelve herstel niet noodwendig met zich. Eene andere vraag is, of de Gilden met eenig effect, en zonder dat men zich bloot stelt aan het ver-
wilt

wijt van verwarde denkbeelden en onzamenhangende maatregelen, te hebben zijn, buiten het isolerings- en prohibitief sijstema? En men zal gevoelen, dat hoe naauwer deze zamenhang is, hoe ongunstiger, ingevolge de bijkans cenparige theorie der Schrijvers, die thans meer en meer bij het verlicht publiek ingang vindt, en niet nalaten kan op eene of andere wijze over de vooroordeelen, de schroomvalligheid of het oogenblikkelijk belang der Bewindvoerders te zegepralen (*),— hoe ongunstiger, zeg ik, met den toestand van dat algemeen sijstema van Staatsbestier, ook de kans van het herstel der Gilden worden moet.—

» Reglementen tot goede fabrikagie zijn even zeer bestaanbaar, en een toevorzigst op derzelver koming even mogelijk, buiten gildevereeniging; terwijl het gildewezen niet noodzakelijk bijzondere voorschriften of reglementen van bewerking ten gevolge heeft. Het is dus om niet onbillijk te zijn, en in het voordeel van het gildewezen zelve, dat wij van *dit* vraagstuk, dat over de reglementen, hoe zeer het daarmede verknocht schijne, en er doorgaans mede in verband gebragt wordt,

ge-²

(†) [Dit wierd geschreven vóór het decreteren van het nieuwe, op de beginselen van vrijen koophandel en invoer gegrond belastingstelsel in 1820, en geldt derhalve thans nog veel sterker.—]

geheel afscheiden. Want hoe naauwer die **za-**
menhang, hoe ongunstiger wederom, ingevolge
de thans eenparige denkwijze van fabrikanten,
kooplieden en schrijvers over dat vraagstuk, de
gevolgtrekking voor de Gilden worden zou. (*)

»Men besluit dan met den te voren aangehaalden
franschen Schrijver: » *Moins on fera de lois pour*
» *l'agriculture et pour les manufactures, et plus*
» *elles prospéreront. La seule loi qui leur con-*
» *viene est celle de la liberté sans restriction pour*
» *toutes les cultures et les fabrications. --- On ne*
» *peut pas douter que les succès rapides de toutes*
» *nos manufactures ne soient dûs en partie à*
» *l'affranchissement de toutes ces entraves. Une*
» *expérience aussi décisive, leur intérêt et celui*
» *des consommateurs, exigent que l'abolition des*
» *maitrises et jurandes, des apprentissages et des*
» *inspecteurs, soit maintenue*” (§); en met de
beslissende stem van Chaptal (Tom. II. p. 325.)

» Lais-

(*) Say, *Traité d'économie politique*, L. I. Ch. 17, en
Chaptal *de l'industr. franc.* III. Part. Ch. 5. suiv. *Examen*
des Principes &c. IV. Part. Ch. 17.

(§) *Examen*, &c., p. 309. [Zoo ook de nieuwste Fransche
Schrijver over Staathuishoudkunde, en die niet partijdig
is voor de nieuwe sijstemaas, Ganiilh, in de vernieuwde
uitgave van zijn werk *des systèmes d'économie politique*, Paris
1821. L. V. Ch. 6, alwaar hij eene vernuftige vergelijking
heeft van de *Gilden* met geprivilegiëerde *Maatschappijen van*
Koophandel.]

» Laissons donc une entière liberté au commerce
» et à l'industrie ; qu'il soit permis à chacun
» d'exercer une profession de la manière qui lui
» paroît le plus utile ; qu'il lui suffise d'en faire
» la déclaration à l'autorité locale, qui inscrira
» son nom, prénom et profession sur ses registres : sa conduite, son intelligence et le conseil
» sommateur décideront ensuite de son sort.”—

III.

Het valt mij moeilijk, tusschen deze twee gevoelens en leerstelsels, zoo wel in theorie als in aanbaling van ondervinding tegen elkander strijdig, beide door achttingwaardige lieden ter goeder trouwe voorgestaan, voor mij zelve te beslissen.

Ik kan ook weinig hoop voeden, mijnen Lezer te zullen overtuigen : daar zulks bezwaarlijk gelukt in zaken van het dagelijksch leven, van algemeen belang en overdenking en gesprek, alwaar elk doorgaans reeds zijne meening gevormd heeft, welke met zijne geheele wijze van denken en aanschouwen te samenhangt : en te minder kan ik dit uitwerksel verwachten, daar ik, om dit stuk niet tot eene onbehoorlijke lengte te doen uitdijen, de stelselen en gronden van beide zijden

den, slechts zeer oppervlakkig, en ontbloomt van derzelver volkomene ontwikkeling heb kunnen voorstellen; waardoor elk derzelve zoo veel in ware kracht van redenering verloren heeft, als de voordragt meer magtspreukig is geworden.

Doch ik heb op mij genomen, na opgave en vergelijking der beide verschillende gevoelens, ook het mijne te zeggen: ik wil beproeven, dit met bescheidenheid en niet onderwerping aan kundiger en meer verlicht oordeel, te doen. Ik vermeet mij echter geene stellige beslissing, en kan even min, in een zoo veelvuldig en breed behandeld onderwerp, eene volledige theorie voordragen: ik wage slechts eenige aanmerkingen.

I. Ik kan niet ontkennen, dat ik mij meest vereenige, met hetgeen aan het einde van de redenering tegen de Gilden (bl. 75--78.) aange-merkt is, nopens den niet noodwendigen samenhang van de strijdvrage over het afzonderings- en verbodstelsel, nopens de voorschriften en reglementen op de fabricage, en nopens het toelaten of weeren der ventjagerijen, enz. met de eigenlijke vraag over de Gilde-vereenigingen. Om juist te redeneren, moet men duidelijke en bepaalde denkbeelden hebben, en geene, wel door de ge-

woon-

woonte en eenigzins in aart verwante, doch wezenlijk verschillende zaken door elkander halen.

Zoo is het ook hopens de belasting op het regt van patent. Sommigen achten de Gilden onbestaanbaar, om dat die belasting bestaat en niet wel gemist kan worden: anderen beklagen zich dubbel over die belasting, om dat zij meenen, dat dezelve noodzakelijk medebrengt, dat elk die ze voldoet, tot het uitoefenen van alle handwerk of nering moet toegelaten worden. Doch men kan zich immers die belasting op de industrie of profijt van burgerlijke nering zeer wel voorstellen, al was die nering bij corporatiën afgedeeft en daaraan uitsluitend overgelaten. De patenten alleen van reizende kooplieden zouden wegvallen, en door den gezeten burgerstand moeten vergoed worden; en voorts, indien men hetzelfde montant dezer belasting in het algemeene stelsel van Staats-inkomsten wilde behouden, (hetwelk wederom eene geheel andere vraag is) zouden de regten van patent moeten verzwaaft worden, naar mate, door het geringer aantal deelgenooten aan een zelfde nering, de winst van elk moest geacht worden aan te groeijen.

II. Ook wat betreft de klage over den na-

Z.GEN.IV.D. 1stuk.

F

dan

deeligen invloed van de afschaffing der Gilden op den Armenstaat , en het antwoord dat men daarop konde geven , (bl. 74. v.) vind ik veel grond voor het geen aldaar als antwoord voorgesteld wordt. Tot het vermeederen der armoede en achteruitgaan der Armenkassen hebben bij ons in de laatste dertig jaren vele andere oorzaken , en meer regtstreeks zamengewerkt. — De onderstand , door de Gildekassen gegeven , werkt ongelijk is , door de andere onafscheidelijke uitgaven derzelve , kostbaar van administratie ; en , 't zij men op de onmiddellijke contributie der gildegenooten ziet , 't zij op de Burgerij in 't algemeen , waar op die toch zoo veel mogelijk door hen verhaald moet worden , zou een goed ingerigt , volledig uitgewerkt , verstandig aangevend Armbestuur , naar mijne overtuiging , dezelfde voordèelen ook tot voorkomen van het verval tot armoede , met meer gemak en minder omslag , kunnen verschaffen.

III. Ten aanzien der eigenlijke groote strijd-vraag , heeft het stelsel der onbeperkte industrie uitwendig veel in deszelfs voordeel. Vrije ontwikkeling en aanwending van werkzaamheid en mededinging in naijver , geeft aanleiding tot meerdere en betere productie , en tevens tot goed-

koo-

kooper genot, en daar door alweer meerdere consumtie, en alzoo weer nieuwe productie. Aldus de middelen van bestaan vermeerderende, moet het voordeelig werken voor de producenten zelve; voor het algemeen, waar voor zij produceren en dat hen betaalt; en alzoo ook voor de Natie als geheel beschouwd. Het afweeren der vrije aanwending van krachten en van mededinging, vermindert daarentegen de middelen van bestaan.

IV. Aan den anderen kant, mag ik niet ontkennen, dat een nadeelig gevolg derzelfde omstandigheid kan zijn, dat sommigen zonder genoegzame kunde of vooruitzichten mede in dat strijdperk treden; alwaar zij dus hun oogmerk niet kunnen bereiken, terwijl zij nogtans de middelen van toereikend burgerlijk bestaan gedeeltelijk afbrokkelen aan hun, die thans een middelmatig doch toereikend bestaan genoten; zoo dat door al te driftige, aldus opgewekte mededinging, overspanning van krachten en bij velen uitputting en een armoedig bestaan het gevolg kan zijn.

V. Ik twijfel, of de ondervinding van andere landen in dit stuk, op het onze met vrucht kan aangevend worden.— Dat de maatregel van

Turgot in 1777. niet doorging, kan veroorzaakt zijn, om dat die niet genoegzaam voorbereid, het gros der natie, vooral de belanghebbers, nog niet rijp voor die hervorming, en daardoor de tegenwerking te hardnekkig was: maar vooral wordt dit toegeschreven aan eene onbillijkheid, waarmede die maatregel aangewend werd: alzoo, namelijk, de fransche Gilden bestonden op Koninklijke octroijen tegen betaling verworven; en het Gouvernement die gelden niet tevens terug gaf, en naderhand toch gevoelde hier toe verplicht te zijn; maar zich onvermogen 'er toe gevoelende, liever den maatregel zagtkens ter zijde stelde (*). De tegenwoordige kundige en met regt geachte Fransche Schrijvers verheugen zich in de afschaffing der Corporatiën, en schrijven 'er de heilzame ontwikkeling der nationale nijverheid aan toe, en verwerpen alle denkbeeld aan derzelve wederinvoering (§). En toch kan men

(*) Chaptal, T. II. p. 340.

(§) Zie Say en Chaptal en Gailh enz. boven aangeh. bl. 78. Zoo ook Chaptal T. II. p. 341: „*Le torrent révolutionnaire a dû entraîner les Corporations: plaignons les personnes dont la fortune a été compromise dans ce bouleversement général, mais gardons nous de rétablir ce que la raison et l'intérêt public avoient pros crit depuis longtems.*” Z. ook den Graaf de la Borde, Lid van het Instituut, in zijn gewigtig werk *de l'Esprit d'Association dans tous les intérêts de la Communauté*. Par. 1818. p. 321. en volg. (Z. ook de volg. Aant.)

men welligt zeggen, dat tot die uitbreiding der industrie, de bijzondere omstandigheden van Frankrijk, het continentaal sijstema, het afweren der Engelsche industrie, de grootere markt voor de Fransche productie geopend, en daarbij nog de aandrang en ondersteuning van Staatswege, welligt het meeste bijgedragen hebben, waar door men zich dan nu genoodzaakt acht, het verbodsstelsel aldaar met kracht vast te houden. (*)

F 3

De

(*) Zie den Heer v. Alphen in het *Magazijn van het Armenwezen*, 1820. 1e. St. bl. 41, 42. — (Met dat al vind ik de uitspraak zeer gewigtig, van den algemeenen Raad van het Manufactuurwezen in Frankrijk, die men geboekt vindt in het geacht Tijdschrift, *Revue Encyclopedique*, Mai 1821. p. 467: „ *Le Conseil général des Manufactures a délibéré, dans sa séance du 24. Avril dernier, sur le rétablissement des corporations demandé de nouveau par quelques individus des corps marchands ou des communautés d'arts et métiers. Le Conseil, qui s'est déjà prononcé, à différentes époques, contre cette demande, adopte à l'unanimité l'opinion manifestée à cet égard par la chambre de commerce de Paris; il pense que le retour des corporations serait une véritable calamité pour l'industrie nationale, et lui ferait perdre les immenses avantages qu'elle a obtenus, depuis qu'elle est délivrée de ses entraves.*

Le Conseil est persuadé que les lois et les réglemens actuels sur la police et les manufactures suffiront, lorsqu'ils seront rigoureusement exécutés, pour réprimer ou prévenir les abus qui pourraient s'introduire dans l'exercice des professions commerciales et industrielles.

Il est aussi convaincu, que le prétexte du bien public, dont on couvre la demande, ne cache que le désir de créer un monopole

opieux.

De treurige toestand van vele Engelsche fabriek-
arbeiders, en de woelingen tot radicale hervor-
ming der regering, ja van de geheele inrig-
ting der maatschappij, hebben vele andere oorza-
ken, die duidelijk aan te wijzen, ofschoon moei-
jelijk te verhelpen zijn (§), maar het Gildewezen
komt hierbij in geene beschouwing. Hetzelve kan
die groote en overal verspreide Fabrieken niet
bereiken, waaraan Engeland zoo lang en zoo
velen rijkdom en magt heeft te danken gehad,
en die het nog niet wil of kan missen.

In Duitschland schijnt de strijd meer theorie
dan practijk te zijn. Van verschillende, ja te-
genovergestelde zijden verheft zich thans aldaar
een geest om de oude voorvaderlijke instellingen
te behouden. Indien de afschaffing der Gilden
ergens aldaar heeft plaats gehad, en nadeelige ge-
volgen gehad heeft, kunnen die, met even veel
reëgt, als de voordeelige gevolgen in Frankrijk,
aan

*edieux, profitable seulement à quelques individus, au détriment
des classes laborieuses, de la société; et il croit d'après le témoigna-
ge irrécusable des faits, que nos progrès dans tous les genres de
fabrication depuis trente ans, prouvent plus contre le retour des
jurandes et maîtrises, que les illusions de l'intérêt, de la pa-
resse ou de la vanité. — Z. ook nog de Haarl. Cour. 25.
Octob. 1821. Art. Parijs.)*

(§) Men zie de gewigtige Verhandeling van den Heer
v. Alphen, (zoo even aangeh.) in haar geheel.

aan de andere gelijktijdige omstandigheden , waar in die afschaffing geschiedde , toegeschreven worden.

VI. Wat ons Vaderland betreft , moet ik beginnen met te belijden , dat het mij ontbreekt — maar tevens durf ik vragen , of dat niet even zeer het geval is bij hen , die klagen over de afschaffing der Gilden als hoofdoorzaak van verarming en neringloosheid? — dat het ontbreke , namelijk , aan die statistische data , waaraan elke staathuishoudkundige redenering behoort getoetst , en waarop alleen elke staathuishoudkundige maatregel behoort gegrond te worden.

Gebrek aan arbeid toch en neringloosheid kunnen ontstaan uit zeer vele en verschillende oorzaken ; doch welke alle tot twee tegen over elkander staande klassen kunnen gebragt worden : 1°. gebrek aan aanbod en opdragt van arbeid van de zijde van het publiek ; en 2°. te veelvuldig aanbod en mededinging tot arbeid (of nering of dienstbetoon) van de zijde der handwerk- of neringdoenden. Al wat tot het eerste behoort (waarover nader bij No. VIII.) valt niet tot last van de afschaffing der Gilden : — althans kan dit slechts gedeeltelijk zijn , en door terugwerking , voor zoo ver die afschaffing bewijsbaar verarming had

veroorzaakt bij hen, die weleer in Gilden plagten vereenigd te zijn; en thans verarind, van de deelgenooten der andere voormalige gildebedrijven minder arbeids konden begeeren: maar in dezen cirkel behoeven wij ons hier wel niet te begeven; wij bedoelen hier toch voornamelijk de verminderde welvaart van het gros der andere ingezetenen, door vermeerderde opbrengsten, en andere verzwaring van uitgaven, bij verminderde inkomsten van rentebetaling, winst van koophandel &c. &c.

De andere hoofdoorzaak kon het gevolg zijn van de afschaffing der Gilden. Deze zoude echter niet zoo nadeelig hebben kunnen werken, indien de eerste niet tegelijk had plaats gehad (men zie hetgeen wij No. V. nopens Frankrijk en Duitschland wederkeerig aangemerkt hebben.) Maar, ten opzichte dezer oorzaak zelve nu, behoorde, vooraf, zoo veel mogelijk, van plaats tot plaats bekend te zijn: wanneer aldaar de afschaffing der Gilden en derzelve reglementen in de daad zij uitgevoerd? (*) Welke bedrijven aldaar te voren
bui-

(*) Hoe verschillende deze afschaffing in ons Vaderland tot stand gebragt zij, blijkt uit de aanspraak van den Staatsraad Hultman bij het aanbieden van het onderwerp der

huiten gildevereeniging werden beoefend? door hoe velen? en hoe velen van hun in een zeker tijdperk van jaren aan den armenstaat plagten te vervallen? Welke Gilden 'er op het tijdstip der afschaffing bestonden? Uit hoe vele meesters, knechts en leerlingen elk derzelve, in dat zelfde aangenomen tijdperk van te voren, hadden bestaan? Welke onderstand aan dezulken, uit de bijzondere gildekassen, en welke uit de algemeene armenfondsen, verstrekt ware geworden? of, en hoedanig het getal en de evenredigheid van deelgenooten aan elk dier bedrijven sedert de afschaffing der Gilden vergroot ware? hoe vele derzelve sedert tot armoede waren vervallen? en hoedanig deze omstandigheden sedert dat tijdstip geweest waren ten opzichte dier bedrijven, welke ook te voren aldaar zonder gildevereeniging uitgeoefend waren geworden? —

Wie eenig denkbeeld heeft van staathuishoudkunde, zal moeten erkennen, dat uit de vereeniging van alle deze daadzaken eerst een grondig besluit ten opzichte van het gemelde onderzoek

F 5

kan

der Wet van Koning Lodewijk, Januarij 1808, en uit de Verhand. van den Heer Bodel Nijenhuis 1819. bl. 412—421. — Men kan echter aan de afschaffing der Gilden geene neringloosheid wijten, welke ergens reeds vroeger, ten gevolge der nadeelige tijdsomstandigheden, plaats had.

kan getrokken worden:— maar zal dan ook geredelijk erkennen, dat het aandringen op herstel der afgeschafte Gilden, zonder voorafgaande zoodanige beschouwing en onderzoek, voorbarig geacht, en meest aan vooroordeel, of aan gehoor geven aan het eigen belang van dezulken, tot wier uitsluitend voordeel de voormalige beperking strekte, mag toegeschreven worden: en dat een voorbarig en door de maatschappelijke omstandigheden niet gevorderd herstel, bij ongewis voordeel, het zeker nadeel zou uitwerken, dat elke schok aan het maatschappelijk ligchaam, en den toestand der middelen van bestaan in hetzelfde, buiten noodzaak gegeven, te wege brengt.

VII. Zoo lang het bewijs niet door daadzaken gevoerd wordt, kan ik aan de algemeene redenering over de nadeelige gevolgen van de Gilden, te minder aanwending op ons Vaderland toekennen, of gelooven, dat de uitwerking dier afschaffing op de burgerlijke nering, zoo groot geweest is, als men dit wil doen voorkomen; om hetgeen ik vroeger (Hoofdst. II. bl. 57.) aangemerkt heb, dat de inrigtingen der Gilden bij ons voorheen niet in derzelver volle kracht en uitgebreidheid, waar over men elders klaagde, bestonden: alzoo onze Gilden, aan de bijzonde-

re Stedelijke regeringen ondergeschikt, minder dwang of monopolie konden uitoefenen; maar zoo wel het toetreden van nieuwe leden, als ook het gebruik van elders gemaakte goederen, niet zoo geheel moeilijk gemaakt; en het getal der leden, die in elk Gilde zouden kunnen zijn, doorgaans niet door plaatselijke reglementen bepaald was; voorts ook op vrije week- en jaarmarkten toegelaten wierden; terwijl de nabijheid der plaatsen en het gemakkelijk binnenlandsch verkeer de vrijheid der ingezetenen mede handhaafde; en aan den anderen kant, ook handwerksknechten zich in 't huwelijk plagten te begeven; &c.— Van voren beschouwd, zou men dus niet zeggen, dat de verdere afschaffing der Gilden zoo groote schadelijke omkeering in de middelen van bestaan in die bedrijven heeft kunnen uitwerken.

VIII. Maar er is immers eene andere, veel natuurlijker, blijkbaarder, en nader bij gelegen oorzaak van de sedert de laatste twintig of vijftien twintig jaren hand over hand toegenomene armoede en neeringloosheid in ons Vaderland.— Oorzaak, of eigenlijk (volgens het gezegde Aanm. VI. bl. 87.) klasse of vereeniging van bijzondere oorzaken, doch alle gemeenschappelijk daar op uitlopende, dat met de welvaart der bijzonder-

zondere ingezetenen ook hunne middelen van genot, en om aan anderen iets te laten verdienen, droevig besnoeid wierden; waar door de handwerks- en neeringdoende klasse noodzakelijk lijden moest, zonder dat het van deze zijde 'er iets toe deed, of die in Gilden vereenigd was of niet, en of die Gilden vastgehouden of afgeschaft wierden.—

Wie kan naar vereisch uitdrukken, wie kan slechts optellen, wat onze ingezetenen in het gemelde tijdvak al geleden hebben, aan geforceerde geldheffingen, aan verzwaarde gewoone belastingen, aan afpersingen van (zoogenaamde) vrienden en verlossers, en van vijanden; door het nationaal bankroet, door de stremming van koophandel en zeevaart, het verlies van buitenlandse Colonien, de schokken in ons Fabrikwezen &c. &c.

Is het b. v. door het afschaffen van de Gilden geweest, dat te Haarlem, te Enchuisen enz., de schoonste en kostbaarste huizen bij voorkeur gesloopt zijn geworden? of moest niet de inkrimping en het geheel vertrek der bewoners van die huizen, op alle neringdoenden aldaar werken? —

De neringloosheid ontstond dan te gelijk met de afschaffing der Gilden; *post hoc, ergo prop-*

ten

ter hoc! — Wanneer die oorzaken van vermindering der welvaart langzamerhand ophouden, en de welvaart weder aanwakkert; en men verkrijgt tevens, dat de Gilden hersteld worden, dan zal het ook die klasse van ingezetenen beter gaan. Het zal wederom zijn: *post hoc, ergo propter hoc!* — maar het zal in de daad nog niets bewijzen.

Ik durf dus *niet* vaststellen, dat het afschaffen der Gilden in ons Vaderland eene voorname oorzaak van de toegenomene armoede en ondervonden neringloosheid zij; en dat het herstel der Gilden bijzonder zoude bijdragen om die kwalen te herstellen.

Met dat al, wil ik hiermede het nog overig zijnde laatste gedeelte der prijsvraag geenszins als van zelf ontkennend beantwoord gehouden hebben. Hetzelve verdient nog in een afzonderlijk Hoofdstuk beschouwd te worden; waartoe ik thans mij spoede.

VIERDE

VIERDE HOOFDSTUK.

- » *Of en in hoe verre, in den tegenwoordigen tijd*
- » *het herstel der Gilden nuttig en raadzaam*
- » *zoude kunnen zijn voor den Staat ?*
- » *en onder welke bepalingen dit dan*
- » *zou kunnen geschieden ?*”

Het zijn drie zeer verschillende vragen:

1°. Of de Gilden, alwaar ze bestaan, plotseling moeten afgeschaft, en aan volkomene onbeperkte vrijheid en mededeling plaats gegeven worden? 2°. Of ze, ééns ten gevolge eener Staatsomkeering afgeschaft zijnde, in de oude vormen hersteld moeten worden? en 3°. Of niet zelfs in een denkbeeldig (ideaal) op- en in te rigten Staat, eene zekere naauwere vereeniging der leden van één vak, tot nut en genoegen voor henzelfen, en zonder schade van het overig publiek, ja tot nut van hun bedrijf, en van het ligchaam der Maatschappij te wenschen, en in de daad te bewerkstelligen zij?

Ofschoon ik niet heb durven besluiten, dat het afschaffen der Gilden, de voorname oorzaak der verarming en neringloosheid in ons Vaderland geweest zij, en dat die afschaffing en de toegelatene vrije

vrije mededinging, op den duur en in alle omstandigheden meer nadeel dan voordeel aan onze Maatschappij, te weeg zou brengen, erken ik gaarne; dat die onvoorbereide schok, gelijk alle dergelijken, bij het verwijderd uitzigt op algemeen grooter heil, inmiddels aan vele bijzondere personen gevoelig leed heeft kunnen toebrengen: gelijk dan zelfs de beroemde Fransche Schrijvers Say en Chaptal de klagten over die afschaffing en het miskennen van de nadeelen der Gilden, en van de voordeelen der onbeperkte vrijheid, alleen aan het eigen belang of de jaloersheid van voormalige gildegrooten te laste leggen.

Maar, deels is al zulk lijden een wezenlijk maatschappelijk onheil, deels is 'er den Staat zelve aan gelegen, dat verbeteringen zacht en zonder tegenwerking plaats grijpen.— Hoe dit mede geldt nopens de afschaffing of verbetering der Gildeinrigtingen in het bijzonder, toont de geschiedenis dier afschaffing in ons Vaderland alderduidelijkst (*): men had dus bij die afschaffing de maatregelen van voorzichtigheid en van billijkheid jegens de werkelijke gildegrooten, be-

(*) Men zie de aanspraak van den Staatsraad Hultman; en de Verhandeling van den Heer Bodel N. in het voorgaande Hoofdstuk, bladz. 83. Aant. aangehaald.

behooren aan te wenden, hoedanige de geleerde Jacob voorschrijft: *Handb. der Staatspolizeij*; § 176, vergel. § 172.

Maar wanneer die schok eens geleden, en eene alonde Staats-inrichting aan de wijsgeerige beginselen en beschouwingen, het zij van Staatsregt, of van algemeen belang, opgeofferd is: dan moet men toch dubbel behoedzaam wezen; en wanneer de revolutie stilstaat, bedacht zijn, dat nu de reactie aanvangt — het eigenbatig of bevooroordeeld geschreeuw en gewoel om alle de oude en lang verouderde instellingen weer in te voeren, en de natie al het verworven goede en de hoop op de toekomst, door de revolutie dikwijls duur genoeg gekocht, maar nu de eenige vergoeding voor al dat lijden, stuk voor stuk te betwisten.

Hoezeer dus eene Staatskundige hervorming, ten gevalle eener wijsgeerige theorie gemaakt, welligt, ja, doorgaans, niet zonder pijnelijke wrijving of schadelijke botsing van bestaande belangen in werking komen zal; moet men in die gevallen wel opletten en onderscheiden, of die min gunstige uitwerkselen voorbijgaand of bestendig? of zij aan de zaak zelve eigenaardig verknocht, dan of ze door toevallig gelijktijdige omstandigheden veroorzaakt zijn? — en ofschoon men gaarne moet toegeven aan de ondervinding, die de beste (slechts wat

wat kostbare) leermeesteres is, moet men zich wachten, van straks wederom het andere oude uiterste op te zoeken: maar trachten het juiste midden te bereiken, alwaar doorgaans, ook in Staat- en regeerkundige theoriën, de waarheid te vinden is.

Met het grootste genoegen zie ik deze wijze strekking in deze voorgestelde prijsvraag. *Indien* ook het eerste gedeelte derzelve geheel toestemmend beantwoord, en alzoo aangetoond *was*, dat in de daad de Gilde-vereëningingen van zoo voordeeligen invloed geweest waren voor onze Steden en Burgerijen, dat de verachtering en neringloosheid, waarover thans zoo algemeen geklaagd wordt, ook grootendeels aan de afschaffing dier inrigtingen moest toegekend worden, — dan wordt daarop nog niets verder gebouwd, dan de behoedzame vraag: » *in hoe verre* dan, *in den tegenwoordigen tijd*, het herstel der Gilden nuttig en raadzaam zijn zou? en *onder welke bepalingen* dit als dan zoude kunnen geschieden?” — De vraag is, nopens de hoofdzaak, onpartijdig; en laat volle ruimte tot het voordragen en betoogen van elke meening: maar zij zelve vooronderstelt reeds stilzwijgend, dat het herstel der Gilden, in den tegenwoordigen tijd,

Z. GEN. IV. D. 1 stuk. G. niet

niet op den vollen ouden voet, maar slechts met gewigtige wijzigingen zou kunnen geschieden.

Het is verwonderlijk, een verstandig schrijver, den Hoogleeraar Pölitz (*Staatslehre*. § 175. 2 Th. S. 153.) zijn' wensch, dat het geheele Gildewezen (ook alwaar het nog niet afgeschaft is) eene met den geest des tijds bestaانبare hervorming en nieuwe inrigting mogt ontvangen, mede daarop te zien gronden, » dewijl tegen het geheel afschaffen van hetzelfde, het getuigenis der ondervinding, *bijzonder in Frankrijk*, pleitte." Er is geen stelligere en ernstiger uitdrukking ten dezen opzichte mogelijk, dan die, waarmede schrijvers, als Say, Chaptal, de la Borde, en anderen, boven aangehaald, hun Vaderland over die afschaffing geluk wenschen, en waarschuwen tegen alle gedachte om daarop terug te komen.

Het is waar, hunne schriften zijn eerst van de laatste jaren 1816—1819; (het advijs van den Raad van Manufacturen, en het geschrift van Jouij, van 1821;) het werk van Pölitz van 1808. Maar toch bij den graaf von Soden, wien Pölitz roemten volgt, was reeds met goedkeuring aangehaald een rapport van Vital-roux aan de Parijsche kamer van Koophandel, van 1801,

al-

alwaar (tegen de reactie en trek naar het oude, die zich in Frankrijk na den 18 Brumaire, gelijk bij ons na 1802, begon te openbaren,) de gedane afschaffing krachtig gebandhaafd was. Pölitz zal dus enkel het oog hebben op de maatregel, die door Turgot in 1776 beproefd was, maar toen niet doorgezet had kunnen worden.

Dat de Duitschers hier meer op theorie dan ondervinding schijnen te redeneren, heb ik reeds aangemerkt. De Keurvorst van *Hessen* zelfs, in de inleiding zijner verordening van Maart 1816, tot herstel en nieuwe vorming der Gilden (waar over nader bl. 111. vlg.) drukt zich over stellig ondervondene nadeelen der afschaffing slechts flauwtjes uit; (Hij verklaart, in het herstel der Gilden te voldoen aan den wensch* der handwerkslieden zelve; en dit is geen wonder, daar het verband der Gilden aldaar slechts weinige jaren opgeheven was geweest, en de voordeelen van het stedelijk en gilde-monopolie nog niet konden vergeten zijn. (*)) Maar aan de andere zijde doet zeer veel bij mij af, het stellig uitgedrukt gevoelen van een man, als wijlen de Göttingsche Hoog-

G 2

leeraar

(*) Want het blijkt uit die verordening, dat, ten tijde der Gilden, ten platten Lande slechts weinig burgerlijke nering werd toegelaten.

leeraar Beckmann, die nog in 1809 in de elfde uitgave van zijn Leerboek der Technologie (N. 3. Aanm. 2.) zeide: » de Gilden schijnen, toen ze » eerst ontstonden, even zoo nuttig geweest te » zijn, als ze thans schadelijk zijn.” (*)

De geleerde Jacob, wiens boven aangehaald werk in 1809 het licht zag, verklaart zich voor het gevoelen, het welk niet de tweede, maar de derde der aan het hoofd van dit kapittel door ons onderscheidene vragen, toestemmend zoude beantwoorden. Wat de beide eerste betreft, houdt hij, hier en in zijn leerboek der Staathuishoudkunde (van 1805), alle beperkende Gilde-inrigting, alle denkbeeld van monopolie, strijdig met de ware beginselen, en schadelijk voor het algemeen; doch ziet veel nut in eene gezellige of meer bijzondere genootschappelijke vereeniging der deelgenooten van een handwerk of burgerlijk bedrijf. » Nude Regering de fout eens begaan had, van Gilden met uitsluitend voorregt opterigten” (S. 430.), moest men geene nieuwe onbillijkheid begaan, en geene menschen ongelukkig maken, door eensklaps en zonder schadevergoeding die

(*) De beroemde Deutsche Staatsman von Stein, verklaart den Gildedwang voor „enkel een gebroedsel van hebzucht en afgunst!” (Rau aang. verhand. S. 70.)

die voorregten in te trekken ; maar langzaam en bij trappen , het gewenschte doel der geheele hervorming trachten te bereiken ;” waaromtrént hij verstandige voorslagen doet, — welke wij thans niet meer noodig hebben ; maar slechts de waarschuwing, die ik boven gewaagd heb, van zoo voorzigtig *te zijn* in de contra-revolutie, als men in de revolutie *had behooren te wezen!*

Voorzigtig en wel beredeneerd en omstandig behandeld, vindt men dit onderwerp voornamelijk bij den graaf von Soden, eerst in het tweede deel zijner *National-Oekonomie* (1806) § 256 -- 272. S. 106 -- 136, en op nieuw in het zesde deel deszelfden werks (1816) § 140 - 162. S. 198 -- 218.

Het geheel beloop zijner redeneringen zal men niet begeeren alhier herhaald te zien : (terwijl ook veel derzelve in het voorgaande reeds voorgekomen is). Het besluit, dat hij uit alles trekt, en als den grondslag zijner nieuwe en bestendige inrigting der vrije vereenigingen van neringdoenden voorstelt (4 Th. § 272), is het volgende: » De ware huishouding van Staat vordert *niet* de geheele vernietiging van het Gildewezen ; maar eene doelmattige inrigting van hetzelfde.

Uit deze moet:

1. Alle dwang, alle monopolie verbannen zijn.
2. De Corporatiën moeten vrije gezelschappen worden, tot welke de toegang voor een ieder open staat, die zich door beproefde bekwaamheden daartoe gerechtigd betoont.
3. Men moet de opklimming en rangorde, (van leerling, knecht en meester) in elk ambacht &c. behouden; doch dezelve moet voor een ieder afhangen, niet van eene doode tijdsbepaling, maar van zijne bekwaamheden.
4. Het onderzoek en de te geven proef van die bekwaamheden moeten doelmatig zijn.
5. De Staat moet voor het practisch onderwijs der ambachtsheden naar vaste regelen zorg dragen.
6. De Staat moet *alle* neringen *gelijke* bescherming verleenen, door den vrijen toegang te verleenen tot elke nering, en dus ook tot meerdere bedrijven *te gelijk*; waardoor tevens de verwijdering, afgunst, twisten, tusschen dezelve zullen vermijd worden.
7. Het reizen der handwerksgezellen te behouden; maar goed in te rigten.— (Dit komt in ons Vaderland minder te pas.)

8. De

3. De bedrijven moeten ondergeschikt worden aan het oppertoevoorzigt van deskundigen : wier zaak zijn moet , niet , als voorheen de hatelijke en schadelijke twisten der onderlinge neringen te beslissen (zie N. 6.) ; maar voor het nakomen der Wetten , de verbetering en uitbreiding der ambachten en neringen te waken.”

In zijn *Zesde* Deel, § 156—161, werkt hij dit plan in eenige nadere bijzonderheden uit, b. v. nopens de verschillende trappen en rangen van Leerlingen, Bovenleerlingen, (» *Oberlehr-linge*, oder Kandidaten; statt des unpassenden » Ausdrucks *Gesellen* ! ”) en Meesters ; het toezigt en bestier der genootschappen enz.— Maar ook hier dringt hij aan op onbelemmerde toelating van ieder (mits behoorlijk bekwaam zijnde) tot elk gilde, (bladz. 211, 212, 213, 214, 216); en op beide plaatsen, doet hij eenige voorstellen, om door betoon van achting voor den handwerksstand van de zijde der Regering, het eergevoel en de waardigheid bij dien stand op te wekken en te vermeerderen; (ten welken opzichte het ons voorkomt, dat in ons Vaderland minder reden van klagen is.)— Hetgeen hij echter zegt, nopens het verzorgen van geregeld on-

derwijs aan de leerlingen der ambachten, verdient alle behartiging, en hiervan zullen wij nader nog iets vermelden. —

De Hoogleeraar **Jacob** (wiens werk, gelijk wij reeds stilzwijgend hebben aangewezen, in tijdorde tusschen het 4e. en 6e. Deel van den graaf von Soden in valt), heeft ook, bladz. 424, 425, voorslagen, nopens de burgerlijke rangorde aan de neringen toe te kennen; en geeft (bl. 426. Aanm. 4.) zijn gevoelen nopens de nering-genootschappen aldus op:

» Wanneer een doelmatig onderzoek de eenige
 » voorwaarde van toelating tot zulk eene veree-
 » niging of genootschap is; wanneer elk tot zoo
 » vele dier genootschappen toegelaten wordt, als
 » hij zelf wil, indien hij slechts bekwaam bij de-
 » zelve bevonden wordt; wanneer aller proef-
 » afnemingen en toelatingen kosteloos geschie-
 » den; wanneer een iegelijk ook zonder proef
 » af te leggen, maar dan ook zonder lidmaat eener
 » vereeniging te zijn, alle bedrijven uitoefenen
 » kan: — dan is de volkomenste vrijheid van
 » nering vereenigd met alle de voordeelen, die
 » de Gilden-inrigting heeft kunnen te weeg bren-
 » gen, en alle nadeelen der oude Gilden-inrig-
 » tingen zijn weggenomen.”

Hij

Hij voegt met reden (Aanm. 5.) er bij : dat het als geen inbreuk op het beginsel van vrije industrie moet beschouwd worden , wanneer eene uitzondering gemaakt , en meer bijzonder op de geschiktheid der personen gezien , of zelfs het getal der toetelatene vooraf beperkt worde , wegens den bijzonderen aart van enkele bedrijven , die , of bijzondere kunde vorderen bij hem , die dezelve uitoefent , terwijl onkunde of verzuim zeer schadelijke gevolgen konden hebben ; of grooter kapitaal vereischen ; terwijl dezelve slechts aan weinigen een behoorlijk bestaan kunnen verschaffen.

Maar overigens is het zijne leer , gelijk die van den graaf von Soden : dat tot die voorgeslagene corporatiën wel allen , die thans eenig daarvoor geschikt bedrijf uitoefenen , of in het vervolg zouden willen aanvangen , genoodigd moesten worden ; maar niemand er toe gedwongen , of belet om op zich zelve staande , alle nering of bedrijf (buiten de evengemelde uitzondering nopens eenige weinige) te blijven of te gaan uitoefenen.

Doch hij merkt aan (3. bl. 425, 426.) : » Daar » het reeds eene eer zoude zijn , lid van zulk een » openlijk met achting erkend nering-genoot- » schap te wezen ; als waartoe niets buiten een

» bewijs van bekwaamheid in dat bedrijf ver-
 » eischt zal worden; zoo kan volstrekt niemand,
 » dan de onbekwame, verhinderd worden deel
 » aan een of ander genootschap te nemen.”— Af-
 zondering zou dus een ongunstig vooroordeel ver-
 wekken, en zij, die behoorlijk waren toegela-
 ten, zouden alleen het vertrouwen van het pu-
 blik genieten.—

Het verschil van dit stelsel met dat bij de
 Koninklijk Hollandsche wet van Januarij 1808,
 is zoo groot niet, als het wel oppervlakkig schijnt,
 wanneer men in die wet leest, *Art. 3*: » In alle
 » plaatsen, alwaar zoodanige corporatiën geves-
 » tigd zijn of worden, zullen de ingezetenen van
 » hetzelfde beroep of bedrijf,— of ingeval van de
 » combinatie, § 2. vermeld, de ingezetenen, die
 » een der beroepen of bedrijven uitoefenen, wel-
 » ke tot eene corporatie zijn zamengevoegd,—
 » *verplicht zijn*, zich in dezelve, voor zoo ver hun
 » bedrijf of trafiek daartoe betrekking heeft, te
 » laten inschrijven, en de verordeningen daarvan
 » na te komen, zonder, buiten zoodanige in-
 » schrijving, hun gemeld beroep of bedrijf te
 » mogen uitoefenen.”

Want de gemelde Deutsche Schrijvers laten wel
 elk uitoefenaar van eenig bedrijf zijne vrijheid,

OM

om aan hunne corporatiën al of niet deel te nemen : maar zij laten tot hunne corporatiën niemand toe , dan die ten minste tweemaal een onderzoek nopens zijne bekwaamheid ondergaan heeft ; (om van leerling , ambachtsman [knecht] ; en om , van dezen trap , baas of meester te worden) : terwijl , volgens de Hollandsche wet , alle proeven als *vereischte* van toelating uitdrukkelijk afgeschafte wierden , en elk door eene bloote aangifte en fournissement lid van die corporatiën wierd ; en , volgens Art. 9. elk , slechts betalende , zich bij zoo vele corporatiën te gelijk konde laten inschrijven (mits bij de finantiële wetten niet incompatibel verklaard,) als hij zelf wilde : — zoo dat dit vereischte , om zulk bedrijf te kunnen uitoefenen , aldaar slechts ten voordeele strekte der gildekassen , of om van de intredesgilden en verdere fournissemten (Art. 6.) verzekerd te zijn. —

Men ziet dus , dat die beide hoofdartikelen , 5 en 9 , der wet van 1808 , de volkomene vrijheid van industrie (mits iemand slechts de matige contributie voldoen kon) uitdrukkelijk waarborgden : hetwelk , deels , overeensteemt met de nieuwere liberale denkbeelden van Staatsregt en Staatshuishoudkunde , deels , naauw samenhangt met de grond-

grondwettige bepaling, dat in ons rijk geene belemmering van den vrijen *in* en *doorvoer* van inlandsche voortbrengselen mogt plaats hebben.

» De Koning, toegevende aan het veelvuldig uitgedrukt verlangen, om de Gilden eenigermate behouden of hersteld te zien, begeerde nogtans, dat in dezelve al het nadeelige, drukkende en naar monopolie zwemende, zorgvuldig moest worden vermijd, — alzoo kleine ontbéringen moesten worden geleden, om grootere voordeelen voor het algemeen te verkrijgen.”— (*Aanspraak van den Staatsraad Hultman bij het overbrengen van die wet ; Staatscour.* 19 Feb. 1808.)

Ik ben ook overtuigd, dat *in den tegenwoordigen tijd*, wegens de beide evengemelde omstandigheden van Staatkunde en Staathuishoudkunde, alleen *in zoo verre*, en *onder de bepalingen* bij die Duitsche Schrijvers, of in onze wet van 1808, voorgeschreven, het herstel der Gilde-geuoetschappen konde plaats hebben. — Welke van die beide wijzen de voorkeur verdiene, kan verschillend beoordeeld worden, naar mate men meer prijs stelt op een te geven blijk van bekwaamheid vóór de toelating tot de openlijk erkende maatschappij, of op de fournisseménten aan de kas, die tot onderstand der behoeftige gilde-

gildegenooten dienen moet. — Hieromtrent komen misschien aan de plaatselijke regeringen de keus laten, alzoo dezelve van plaatselijke omstandigheden kon afhangen. Indien ik, om de prijsvraag volkomen te beantwoorden, voor één van beiden in het algemeen mij verklaren moest, dunkt mij, dat het de eerstgemelde wijze zijn zou; om dat deze de meeste waardigheid, en dus achting en vertrouwen bij het publiek, moet geven aan de corporatie en hare leden; terwijl op de andere wijze, de corporatie weinig meer dan een naam wordt, om eene bijzondere geregelde opbrengst, tot onderstand van de behoeftigen der bijzondere vereeniging te bekomen.

Voorts behelst de gemelde Hollandsche wet zeer nauwkeurige en doelmatige bepalingen, tegen de Ventjagerijen, en over het bestier der gilden of corporatiën, en het toezigt der regering over dezelve: doch roept voor elk gilde, op elke plaats, bijzondere reglementen in, door de corporatie zelve, uit de gerevideerde oude, binnen den loop van dat jaar te vormen en aan het Ministerie van Binnenlandsche zaken voor te dragen, ten einde aldaar, daarop te worden gedisponeerd. — Deze bepaling, misschien ten gevalle van de gehechtheid der Steden aan hare voormalige bijzondere

ordon-

ordonnantien , enz. aldus gesteld , was op deze wijze onmogelijk uit te voeren :— men had ten minste eene aparte commissie , van eenige weinige kundige personen , moeten benoemen , wier afzonderlijke zaak het onderzoeken en beoordeelen dier voorgeslagene respective nieuwe ordonnantiën zijn zou (*);— of liever , men zou over de gezegde stedelijke consideratie moeten henen stappen ; en een algemeen veel vollediger reglement vervaardigen , en eene eenparige schets voorschrijven , volgens welke die bepalingen , (die uit den aard der zaken bij de onderscheidene bedrijven en op verschillende plaatsen verschillend moeten zijn ,) zouden moeten ingevuld , en alzoo in elk gewest aan de Gedeputeerde Staten voorgedragen worden ; waarover dan , door de respective Gouverneurs , eene voordragt aan het Ministerie van Nationale Nijverheid kon geschieden.—

Een ontwerp van dit vollediger algemeen reglement wordt wel niet van mij gevorderd : dit is de taak van het genoemde Ministerie ; en het zou verwaand zijn , zich daartoe op te werpen , en overbodige moeite , zulks te beproeven , zoo lang de zaak zelve geheel onzeker is.

Even-

(*) De Keurvorst van *Hessen* heeft tot eene soortgelijke werkzaamheid een afzonderlijk Ambtenaar benoemd. *Reg. Ausschr.* 27 Februarij 1817. Art. 12.

Evenwel wil ik niet nalaten, hem die vanwege dat Ministeriëel Departement immer met het voorbereiden van zoodanig ontwerp belast mogt worden, op een hulpmiddel opmerkzaam te maken, dat, naar mij dunkt, ondanks het verschil der lands-omstandigheden, en der geheele strekking van dat stuk, in dezen van uitmantenden dienst zou kunnen zijn. —

Ik bedoel het *Keur-Hessische Gilde-reglement* van den 5. Maart 1816. (waarbij naderhand nog twee ampliatiën van 27. Februarij 1817. en 17. October 1818. zijn gekomen. —) Hetzelve dient, in de eerste plaats, tot *herstel* der oude, onder de Fransch-Westfaalsche beheering afgeschaft, gilden; maar geeft bij die gelegenheid aan alle eene eenparige, zeer uitgewerkte en naauwkeurig bepaalde inrigting, met afschaffing der oude misbruiken, en zorg tegen het weder insluipen van dezelve, en met toelating van zoo vele vrijheid en liberaliteit, als de geest des tijds aan *dien* Vorst en die van zijnen rade scheen te vereischen of te kunnen verdragen.

Behalve het gene, dat betrekking heeft op de Deutsche zede van het rondreizen der jonge handwerkers, en 't welk dus op ons land minder toepasselijk is, behelst dit stuk, van wege deszelfs voorname doel, het herstel der oude Gilden,

den, verscheidene bepalingen, die strijdig zijn met het denkbeeld eener vrije corporatie, hoedanige wij volgens de voorstellen van Soden en Jacob en de Hollandsche wet van 1808. hebben opgegeven: b. v. Art. 14. en 15, het verbod van alle *Gilde*-nering, buiten uitdrukkelijke Vorstelijke toelating; en het zeer naauw beperken van *alle* handwerk en burgerlijk bedrijf, ten platten lande; Art. 70. het verbod van in het huwelijk te treden voor de handwerksknechten (gezellen); — de bepaling, Art. 149, dat wel regelmatig, elk die zich aanmeldt, en bekwaam bewijst, tot het gilde zou moeten toegelaten worden; doch dat blijkbare overbezetheid van eenig bedrijf reden zou kunnen geven om de toelating te weigeren, (*); het verbod, Art. 170. van in meer dan

(*) „Zal men dan nieuwe Leden tot eene corporatie toelaten, ook wanneer dezelve blijkbaar reeds te vele Leden heeft, dan dat elk een burgerlijk bestaan zou kunnen vinden?” — *Antw.* 1. Wanneer een ieder zijn ambacht of bedrijf oefenen kan, alwaar hij wil, ook buiten zijn vaste woonplaats, is deze zwaarigheid veel geringer. — 2. Bij zoodanige vrijheid van nering en vertier, kan toch de tegenovergestelde maatregel van afwering, deszelfs oogmerk niet bereiken. — Maar, 3. *dit* is juist het groote strijdpunt; van gesloten Gilden, — of vrije corporatiën (volgens de denkbeelden van Jacob en Soden, en de Hollandsche wet van 1808; welke in zoo verre overeenstemmen); — en ik maak geene zwaarigheid, het laatste te verkiezen:

(a) Om

dan een Gilde te gelijk, zich te laten inschrijven (*) ; — de asperking, volgens Art. 175, van bepaalde grenzen of distrikten tot de uitoefening van elks bedrijf. —

Maar voor het overige, gelijk deze verordening door die Duitsche Schrijvers, die voor het herstel der oude Gilden zijn, hooglijk geprezen wordt, als een model van een volledig en uitmuntend Gilde-reglement, schijnt dezelve mij toe, met de nodige veranderingen, ook voor de

Z. GEN. IV. D. 1 stuk. H in-

a) Om de menigvuldige moeilijkheden en bezwaren, waarin men zich wikkelt, wanneer men teikens tusschen de aanwezige Gildegenooten, en hen die zich aanmelden, moet gaan beoordeelen, of er plaats voor nog een nieuw lid van die nering is, of niet? — b) Om dat ik de zwaarigheid van vrije toelating van kundige lieden niet zoo groot beschouw, (daar toch elk zijn eigen belang en vooruitzichten behoort te kennen en te overwegen) als de beperking der vrije industrie: — c) om dat, wanneer de Regering zich eens tot zulke zorgen inlaat, zij als 't ware de verplichting op zich neemt, om elk burger deszelfs middelen van bestaan te verzekeren, en dan tot allerlei verkeerde en tegenstrijdige, meer na- dan voordeelige maatregelen gedreven wordt, waartegen de edele van Alphen te regten krachtig gewaarschuwd heeft, in zijne *Proeve over de Armoede en het gebrek aan arbeid*, in het *Magazijn voor het Armenwezen*, IV. D. 1. St. waarbij hij zich ook bijzonder op de oude Nederlandsche regeerkunde in dezen beroept. bl. 45, 46.

(*) Bij de nadere verordening van 17 October 1818 Art. 5, is de vrijheid, om van heteene Gilde, (mits betalende) in een ander over te gaan, uitdrukkelijk gewaarborgd.

inrigting en het bestier en de administratie van vrije nering - genootschappen, eene zeer goede handleiding en ruime bouwstof te verschaffen. Ik zal de schets van derzelver inhoud en verdeling hier opgeven,

I. AFDEELING. Algemeene bepalingen,
Art 1—25.

II, AFDEELING. Van de tot de Handwerken of Bedrijven behoorende personen

1 *Hoofdstuk*. Van de Leerlingen.

1. Van derzelver aanneming en het leer-Contract, Art. 23—35.

2. Van de behandeling en opleiding der Leerlingen, Art. 36—50.

3. Van de Handwerks - scholen, Art. 51—65.

2. *Hoofdstuk*. Van de Gezellen (of Knechten.)

1. Van de Gezellen in het algemeen, Art. 66—70.

2. Van de arbeidsjaren en het reizen op het handwerk, Art. 71—102.

3. Van het arbeids - contract, en de betrekkingen tusschen den Meester en den Gezel, Art. 103—119.

4. Van de Gezellen - herberg en krankenkas, den Opzigter (*Alt-meister*), en zijne Adsistenten, Art. 120—138. (*)

5. Van

(*) (Dit is geheel betrekkelijk op de reizende Handwerkslieden, waarover ook het grootst gedeelte van No. 2. gaat.)

5. Van Gezellen-misbruiken , klagten en opstanden , Art. 139—147.

3. *Hoofdstuk*. Van de Meesters van het Handwerk.

1. Van het Meester-regt in het algemeen ; hoe hetzelfde verkregen en verloren wordt , Art. 148—174

2. Van het uitoefenen des handwerks , Art. 175—190.

3. Van het regt van eene Meesters-weduwe , Art. 191—164.

III AFDEELING. Van de Opper-Gildemeesters (of Gilde-Voogden) en de Gilde-Overlieden , de Gilde-Vergaderingen en de Gilde-Kassen.

1. *Hoofdstuk*. Van de Oppervoogden der Gilden , en hunne Regterlijke uitspraak , Art. 195—210.

2. *Hoofdstuk*. Van de afgevaardigden der Regeering bij de respective Gilden , Art. 211—216.

3. *Hoofdstuk*. Van de Overlieden der Gilden , Art. 217—229.

4. *Hoofdstuk*. Van de Gilde-Vergaderingen , Art. 230—8.

5. *Hoofdstuk*. Van de Gildekas , en derzelver bestuur ; en van de Dood-bussen , Art. 249 tot 259.

Aanhangsel. Van het Kooplieden- (of Kramers-) bedrijf , Art. 260—268.

H 2

Bj

Bij de latere verordening van 27 Februarij 1817 is Art. 10. een nieuw en eenparig model aangewezen, voor de inschrijvingen der Leerlingen en Gezellen, die bij de respective Gilden moeten geschieden (*), en, Art. 12, bepaald, dat alle de onderscheidene oude Gildebrieven of Reglementen, door een daartoe gesteld Ambtenaar, moeten nagezien, en met het nieuw algemeen Reglement in overeenstemming, en in eenen eenparigen vorm, welke aldaar ook hoofdzakelijk is aangewezen, gebragt moeten worden: bij dewelke, de materiële verscheidenheid, die de omstandigheden van elk Gilde in elke Plaats vereischen, volkomen bewaard kan worden; terwijl men echter het be-
loop derzelve, zoo wel ten opzigte der onderscheidene Gilden van dezelfde plaats, als nopens hetzelfde Gilde in verschillende plaatsen, met een opslag van het oog overzien kan.— Bij ons, in zoo veel grooter Rijk, zou dit werk eerst in elk gewest aan een Lid der Gedeputeerde Staten dienen opgedragen te worden; terwijl, indien
men

(*) Ten einde de Knechten onder een zeker opzicht te houden, oordeelen de Fransche Schrijvers, die tegen de Gilden zijn, dat het *Livret*, of personeel aantekeningboekje, bij latere Fransche wetten voorgeschreven, voldoende is. Doch men moet hierbij opmerken, dat de Fransche handwerker, ofschoon niet zoo regelmatig op zijn handwerk reizende als de Duitsche, echter meer *ambulant* schijnt te zijn, dan de Nederlandsche.

men nog een hooger en meer algemeen oordeel er over wilde laten gaan, en meer eenparigheid er in brengen, men die respective Provinciale ontwerpen (zelfs wel in tabellen gebragt) aan het Ministerie van Nationale Nijverheid kon doen inzenden, en van wege hetzelfde, b.v. aan een Referendaris van Staat, of eene Commissie van twee of drie zulke Ambtenaren, het algemeen overzicht van alle die Reglementen zou kunnen opgedragen worden. (verg. bov. bl. 109, 110).

Het was mij aangenaam, ook in dit Hessische Reglement van stellig herstel der Gilden, een voorschrift gesteld, en eenigzins uitgewerkt te vinden tot de oprigting van *Handwerk-scholen*, (II. Afd. 2 Hoofdst. n. 3. Art. 57—65).

De Duitsche Schrijvers, zoo wel, die de geslotene Gilden hersteld willen hebben (b.v. Rau, in zijne aang. Prijsverhandeling S. 159—162), als, die geene geslotene, maar vrije corporatiën willen inrigten (Soden VI. Theil. § 163—165 en Jacob § 151, 152. en 187.) en de Fransche Staathuishoudkundigen, die alle denkbeeld van Gilde verwerpen (Say en Chaptal), dringen eenparig hierop aan. Dit zal dan eene zorg der regering, het zij naar een algemeen voorschrift der Hooge Lands-regering, het zij eene plaatselijk

Mij nuttige inrigting, dienen te worden; en op deze wijze zal de regering voor den Handwerks-stand in 't algemeen zich deelnemend en nuttig werkzaam betoonen; en, door aanleiding te geven om netter en beter te arbeiden, meer uitwerken, om de middelen van bestaan te verbeteren, dan eene afgeperkte Gilde-inrigting buiten dit immer doen kan. Doch alzoo dit stuk eigenlijk niet tot het bepaalde onderwerp dezer Verhandeling behoort, en bij de gemelde Schrijvers goede aanwijzingen er toe gevonden worden, zal ik mij hierover niet verder uitbreiden.—

Even hierom zal ik mij ook niet inlaten, over eene andere hoofdzorge, waardoor de Overheid, veiliger en krachtiger dan door regtstreeksche maatregelen, ten voordeele van den Burgerstand zal kunnen werkzaam zijn: bijzondere zorgc namelijk, voor de zedelijke beschaving, welke met de verstands- en kunst-beschaving steeds in verband behoort te staan, en eenparig behartigd te worden; waardoor dan een gewenscht geheel ontstaat, dat de beste waarborg oplevert voor personele welvaart en voorspoed in het gekozen bedrijf, ondanks alle concurrentie van anderen, en zonder eenig gildebedwang. Doch ook over dit onderwerp behoef ik thans te minder hier iets te schrijven, om dat ik mij voorstel, dat dit stuk

elc

elders volledig zal behandeld gevonden worden, naar aanleiding van de Prijsvraag der loffelijke Maatschappij *tot nut van 't Algemeen*: » Over » de middelen van voorzorg voor de zedelijkheid » in verderen leeftijd, van hen, die op de scholen » doelmatig onderwijs genoten hebben? ” — waar- bij ook uitdrukkelijk aangewezen is » te letten, » op de pogingen, die van Gouvernementswege, » of door Gemeente - besturen, daartoe zouden » kunnen aangewend worden.”

De aantekening van de Leerlingen en Gezel- len, bij de Overlieden der Gilden, en het *Livret*, bij de latere Fransche wetten voorgeschreven, en hetwelk, ondanks het weder invoeren dier aan- teekeningen en personeele registers, wel verdiende behouden te worden, zullen, ten opzichte van hen, over wien wij hier handelen, van het hoog- ste nut kunnen zijn. [z. bladz. 124.]

Maar ik moet ten slotte nog kortelijk iets zeg- gen van eene bijzonderheid, die met de middelen van bestaan, en met de algemeene inrigting (en een onbetwistbaar nut) der Gilden in het naauw- ste verband staat: de zorg voor onderstand bij ziekte, ouderdom of andere noodlottige oorzaken van verarming, het zij der Leden, of der Ge- zellen der neeringen, (Gilden of Corporatiën.) —

Hoezeer ik gaarne , althans grootendeels , zou toegeven , het geen boven (in het voorgaande Hoofdstuk , Afdeeling II.) in de redenering tegen de Gilden gezegd is , nopens de zorg voor een doelmatig algemeen Armen - wezen , als diere pligt der Overheid ; en dat de verzorging door de bijzondere Gilden , uit eigen zaamgebragte gelden , min eenparig van werking en kostbaar van administratie is : — verschaft die toch , buiten twijfel , een zeer groot nut aan de Gildegenooten , en tevens ontlasting aan den Armenstaat , en alzoo aan het algemeen , dat , bijkans overal , de buitendien zoo zeer verminderde en verslapte armenfondsen , door grootere vrijwillige giften , of stedelijke belastingen , moet te hulp komen. Die bijdragen en bijzondere opbrengsten in de respectieve Gilden of Corporatiën , zouden dus mede wederom hersteld dienen te worden : doch op een' matigen tax , zoo dat ze niemand uitermate konden drukken. (zie de Holl. wet van 1808 Art. 6.) ; en zouden dan , al wierd de corporatie naar het plan van Soden (en niet dier Hollandsche wet) geheel vrij gelaten (*) , niemand terughouden van er deel in te nemen.

Deze

(*) Wij hebben in ons I Hoofdstuk aangemerkt , dat bij verscheiden Amsterdamsche Gilden de bus van orderstand afzonderlijk , en alleen voor vrije deelnemers , bestond. —

Deze wilde ik dan met de nieuwe en allerheilzaamste inrigting der Spaarbanken in verband brengen. Zoo dat, b.v., elk vierdeeljaars, de inbrengst van het Gilde, door de Overlieden, op naam van het Gilde, in de spaarbank op renten gezet; maar, door hen, in den hunne, eene personele rekening voor elk der Leden gehouden wierd; en dus, wanneer bij noodzaak van onderstand, een Lid zich bij de Overlieden aanmeldde, dezen, na onderzoek, hem konden leenen of uitkeeren; eerst, zoo veel hij op zijn naam, en wegens eigene inbrengst en opgelopen renten, in het Gildefonds had: terwijl, zoo dit niet langer toereikte, zij hem wel eenigzins verder ondersteunen konden, (uit de fondsen der genen, die van rampen en van behoefte van onderstand bevrijd bleven, of uit de overige baten der Gildekas;) maar zich dan tevens voor hem aan de Armenverzoorgers, waartoe hij verder behoorde, adresseerden, en deze noopten, mede een gedeelte tot zijn onderhoud bij te dragen.

Dus had 1. de ongelukkige een raadsman, en voorspraak; waaraan hem dikwijls nog meer, dan
aan

stond.— Ook bij de Hessische Gilden zijn de Doode- en Begrafenis-kassen (of bussen, gelijk wij ze noemen,) bij de Gilden, wel eene gewoone, maar niet noodzakelijke inrigting. *Gilde-reglement: Art. 259.*

aan anderen onderstand, gelegen is. 2. Het was nog minder vernederend, in geval van behoefte, eerst zijn eigen ingebragte terug te genieten: terwijl 3. alzoo door die ondersteuning eerst elks eigene rekening verminderde, de toevlugt tot het Gilde nog meer vermijd zou worden, dan wanneer men zich slechts de algemeene kas voorstelt, waartoe men zelf mede bijgedragen had. en waarbij men dus rekent schade te hebben, indien men er niet zelf uit trekt.

De Regeering zoude ook moeten trachten, door middel der Gilde-Overlieden, en der bijzondere werkbazen, eene dergelijke inrigting te maken voor de gemeene werklieden; het zij van hun dag- of weekloon eene kleinigheid afgehouden, het zij dit zoo veel vermeerderd; maar in allen gevalle zoo, dat dit geld, in de eerste plaats tot hun personeel, doch verder ook tot collectief voordeel en waarborg, in de plaatselijke spaarbank gestort wierd.

Dit kon echter alleen plaats hebben bij die bedrijven, alwaar, of de werkman boven zijn nooddrustig dagelijks brood iets kan besparen, of van den werkbaas eenige verhooging van loon gevergd kan worden.— Want, dat, in den bestendigen tweestrijd van werkbaas en werkman, over hoogte

af

of lage belooning, de Regeering zich de zaak der armen, zoo ver de billijkheid aan hunne zijde is, moet aantrekken tegen den dwang der rijken, dit ben ik met Sismondi (Liv. VII. Ch 8. en 9.) en van Alphen (in zijn aangehaalde verhandeling) volkomen eens. Maar verder, dan tot zulk onderzoek en zulke voorzorg, als ik even zeide, geloof ik dit niet; en, verder uitgestrekt, wordt de fraai philanthropisch klinkende stelregel: » l'ouvrier a droit à la garantie de celui qui l'emploie, » ligt ongerijmd en verderfelijk: behalve, dat dit regt van *garantie* door Sismondi slechts toegekend wordt, onder de wederkeerige verpligting, dat de werkman, zoo lang hij dezelve noodig heeft, zich van het huwelijk onthoude.

Doch ik gevoel, dat ik hier gevaar loop van af te dwalen van het onderwerp dezer prijsvraag en verhandeling. Over dat onderwerp zelf heb ik, niet naar mijn' wil en wensch, maar naar mijn vermogen, mijne opmerkingen en gedachten te berde gebracht, in de hoop van iets te mogen bijdragen tot het edel, mensch- en vaderlandlievend doel des Genootschaps. Derhalve, en daar de tijdsbepaling mij dringt, breke ik hier af, en make een

E I N D E.

(Bij

[Bij bladz. 118, 119. verg. de Fragmenten, geplaatst in *Mnemos.* X. D. bl. 253—257.

De verordeningen nopens het *Livret* der Fransche Handwerks-gezellen, (bl. 117, 119.) zijn volledig te vinden in *Fleurigeon, Code Administratif, de la Police. v. Ouvriers.* T. II. p. 159. [v.]

Eerst na het afdrukken dezer Verhandeling, komt mij ter hand het I. D. 2 Stuk der Wijsgeerige Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem; waarin, behalve de prijsverhandeling van den Heer R. Schierenberg en mij, over *de Oorzaken der Armoede in Europa*, ook eene voorkomt van denzelfden geleerden Rau, wiens Verhandeling ten voordeele van de Gilden, in de bovenstaande Verhandeling meermalen aangehaald is. Aldaar lees ik, bladz. 238, aantek.: „De „Schrijver [Rau] heeft zich elders duidelijk voor de „Gilden verklaard: een gevoelen, waartoe de Schrijvers „van het antwoord op eene nieuwe, *Zeeuwsche* prijsvraag, „ook overhellen.”— Dit is mij te meer onverstaanbaar, om dat, toen de Heer Rau dat schreef, *deze* Verhandeling nog niet geschreven was — Heeft hij, misschien, de *Uitschrijvers* dezer *prijsvraag* bedoeld? dan laat ik dit voor zijne rekening: (doch, z. bov. bl. 97.) — Of is er misschien onlangs eene *Deensch-Selandsche* prijsuitschrijving over dit zelfde onderwerp geweest?—

H. W. T.

9

